

BARTOSZ WALICKI – SOKOŁÓW MAŁOPOLSKI

OBRAZ DEKANATU PRZEWORSKIEGO W 1882 ROKU W DRUKOWANYCH ŹRÓDŁACH KOŚCIELNYCH I ŚWIECKICH Z EPOKI

Jednym z dekanatów diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego przez ponad dwa wieki pozostawał wikariat rejonowy w Przeworsku. Powstał on w roku 1787 z przekształcenia utworzonego dwa lata wcześniej dekanatu kańczuckiego. Na początku XIX wieku dekanat przeworski był jednym z dwudziestu dwóch wikariatów foralnych. Należało do niego wówczas piętnaście parafii i jedna filia, przez co był jednym z większych w całej diecezji. Taki stan utrzymywał się również w 1882 roku¹.

BARTOSZ WALICKI – doktor nauk humanistycznych (historia), kierownik Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej w Sokołowie Małopolskim, prezes Towarzystwa Miłośników Ziemi Sokołowskiej. Członek redakcji pism: „Resovia Sacra”, „Rocznik Kolbuszowski”, „Rocznik Sokołowski” (red. nacz.) i „Studia Polonijne” (zastępca red. nacz.), autor licznych publikacji z zakresu historii i kultury regionalnej oraz dziejów diecezji przemyskiej i rzeszowskiej. ORCID: 0000-0002-2236-015X. Kontakt: podfajczy@op.pl.

1. G. Klebowicz, *Diecezja przemyska do końca XVIII wieku*, w: *Atlas historyczny metropolii przemyskiej. (Archi)diecezja przemyska, diecezja rzeszowska, diecezja zamojsko-lubaczowska ok. 1340-2018*, red. H. Gapski, Lublin [2019], s. 28; J. Kumor-Mielnik, *Diecezja przemyska w XIX wieku*, w: tamże, s. 32-34. W całym tekście w tytułach i cytatach zachowano pisownię oryginalną.

Stan dekanatu przeworskiego w omawianym okresie² można poznać, sięgając do schematyzmu diecezjalnego. Wiele informacji przynosi też analiza schematyzmu bernardyńskiego i szematyzmu galicyjskiego. Kolejnym źródłem pozostaje wielotomowy *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. Interesujące ustalenia zawarto w nieznanych bliżej, obszernych sprawozdaniach z wizytacji kanonicznej przeworskiego wikariatu rejonowego, zamieszczonych na łamach prasy lwowskiej i krakowskiej. Warto tu podkreślić, że wizytacja ta, przeprowadzona przez biskupa przemyskiego Łukasza Soleckiego w początku jego posługi pasterskiej w Kościele przemyskim, była jednym z najważniejszych wydarzeń dekanalnych w drugiej połowie XIX wieku³. Wspomniane okoliczności w dużym stopniu wpłynęły na zaktywizowanie duszpasterskie duchowieństwa tego okręgu i pogłębienie życia religijnego mieszkających tam wiernych. Samo sprawozdanie nie tylko udokumentowało stan, charakter i specyfikę tej jednostki administracji kościelnej, ale także do dziś może stanowić ważne źródło do poznania dziejów tworzących ją parafii.

Stan dekanatu przeworskiego w 1882 roku

W omawianym okresie dekanat przeworski był jednym z dwudziestu siedmiu dekanatów w diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego. Obejmował swoim za-

2. Okres ten nie został wybrany przypadkowo, ponieważ był właściwie początkiem rządów biskupich Łukasza Soleckiego. Zaznaczyć tu trzeba, że 27 maja 1881 r. zmarł biskup przemyski Maciej Hirschler. Jego następcą cesarz Franciszek Józef mianował bpa Łukasza Soleckiego. Nominację tę potwierdził papież Leon XIII 27 marca 1882 r. Konsekracja nowego pasterza łacińskiej diecezji przemyskiej nastąpiła 14 maja 1882 r. Biskup Solecki administrował diecezją przemyską do śmierci 2 marca 1900 r. W ciągu kilkunastu lat rządów odmienił jej oblicze, wznowiając działalność wizytacyjną i inspirując duchowieństwo do podejmowania działań społecznych i oświatowych. Zob. B. Kumor, *Solecki (Ostoja-Solecki) Łukasz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XL, red. H. Markiewicz i in., Warszawa-Kraków 2000-2001, s. 274-275; H. Borcz, *Solecki Łukasz*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVIII, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2013, kol. 572; T. Śliwa, *Łukasz Solecki herbu Ostoja*, w: *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. A. Szal i in., Przemysł-Rzeszów 2021, s. 209.
3. Wizytacja ta trwała w dniach 9-17 lipca i 19-30 sierpnia; prócz dekanatu przeworskiego zwizytowane zostały również parafie Słocina i Tyczyn należące do dekanatu rzeszowskiego. Zob.: *Kronika. Ks. Biskup Solecki*, „San”, 5 (1882), nr 29, s. 3; toż, „San”, 5 (1882), nr 34, s. 1; *Kronika. Najprzew. ks. biskup Solecki*, „San”, 5 (1882), nr 30, s. 2; *Diecezja przemyska*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 13, s. 106; *Wiadomości diecezjalne*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 17, s. 137; toż, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 18, s. 143; W. P., *Korrespondencje*, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 19, s. 149-150; *Wizyty biskupie w dyec. przemyskiej*, „Wiadomości Katolickie”, 1 (1883), nr 15, s. 114.

sięciem piętnaście placówek duszpasterskich⁴. Znajdował się w środkowej części łacińskiej diecezji przemyskiej. Sąsiednimi dekanatami były: leżajski od północnego zachodu, jarosławski od północnego wschodu, pruchnicki od wschodu, brzozowski od południa i rzeszowski od zachodu⁵.

Obowiązki dziekana pełnił proboszcz w Siennowie ks. Tomasz Kowalski. Kapłan ten urodził się w dniu 11 grudnia 1818 r. w Samborze. Był synem strażnika więziennego Andrzeja Kowalskiego. W latach 1836-1838 odbył studia filozoficzne w Przemyśle jako konwiktor Seminarium Duchownego. W latach 1839-1843 odbył przygotowanie do kapłaństwa w Seminarium Duchownym w Przemyśle, studiując w tamtejszym Instytucie Teologicznym. Pierwszą tonsurę i cztery święcenia niższe przyjął 17 kwietnia 1843 r. W dniu 8 września tegoż roku przystąpił do święceń subdiakonatu. Dwa dni później otrzymał diakonat. Wszystkich święceń udzielił mu biskup przemyski Franciszek Ksawery Zachariasiewicz. Przez posługę tegoż hierarchy 14 września 1843 r. otrzymał święcenia prezbiteratu. Pierwszą placówką duszpasterską księdza Kowalskiego był wikariat w Radenicach, który zajmował do 20 marca 1846 r. Kolejno zajmował stanowisko komendarza w Laszkach koło Jarosławia. Z dniem 5 grudnia 1854 r. został instytuowany na probostwie w Siennowie. W roku 1872 został zamianowany dziekanem przeworskim. W styczniu następnego roku wyróżniono go przywilejem rokiety i mantoletu. Pełnił też obowiązki delegata biskupiego do Rady Szkolnej Powiatowej w Jarosławiu. W latach 1877-1882 piastował mandat poselski do Sejmu. O jego niepospolitych zdolnościach naukowych świadczyło, że był autorem dzieł z dziedziny matematyki i astronomii. Wśród jego publikacji wskazać można m.in. pozycje: *Gnomonika czyli nauka robienia zegarów słonecznych* (Przemyśl 1868), *Chronometria* (Jarosław 1886), *Helio-eklipsografia* (Jarosław 1889), a także podręcznik miernictwa dla rolników (1880) i elementarz z katechizmem (1888). Określano go jako „kapłana wielkich cnót, człowieka nieskazitelnego charakteru”. Ks. Tomasz Kowalski zmarł 26 sierpnia 1899 r. w Siennowie⁶. Sprawozdanie wizytacyjne z 1882 roku podkreśliło, że był „pięknym przymiotów kapłanem”. Podkreśliło zarazem: „Jemu też zawdzięczać

4. *Schematismus universi Venerabilis Cleri saecularis & regularis Dioecesis ritus latini Premisliensis pro anno Domini 1882*, Premisliae 1881, s. 139-147; *Schematismus universi Venerabilis Cleri saecularis & regularis Dioecesis rit. lat. Premisliensis pro anno Domini 1883*, Premisliae 1882, s. 148-156. Zaznaczyć trzeba, że w roku 1882 zniesiony został dekanat frysztacki, a należące do niego parafie włączono do dekanatów brzostockiego i strzyżowskiego.

5. *Mapy*, w: *Atlas historyczny metropolii*, s. 188-189.

6. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 407; *Wiadomości dyecezyalne*, „Gazeta Kościelna”, 7 (1899), nr 35, s. 283; J. Dobrzycki, Kowalski Tomasz, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIV, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968-1969, s. 572; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej obrządku łacińskiego w okresie niewoli narodowej (1772-1918)*. Szkice biograficzne, cz. 15, „Zwiastowanie”, 32 (2023), nr 3, s. 180.

należy, że między duchowieństwem dekanalnym⁷ nie daje się uczuwać to zimno i sztywność w wzajemnych stosunkach do siebie, ale że wszystkich łączy węzeł serdecznej przyjaźni i miłości”⁸.

Dekanat przeworski nosił numer XX. Jak wspomniano, należał do większych w całej diecezji przemyskiej, jeśli chodzi o ilość parafii i zaludnienie. Więcej od niego placówek duszpasterskich posiadały tylko wikariaty rejonowe rzeszowski, biecki i żmigrodzki; pierwszy liczył dziewiętnaście parafii i jedną ekspozyturę, drugi osiemnaście parafii i dwie kapelanie, a trzeci piętnaście parafii i jedną ekspozyturę. Zbliżony pod tym względem był dekanat leżajski obejmujący czternaście parafii i jedną ekspozyturę. Pod koniec 1881 roku przeworski wikariat foralny liczył według schematyzmu 41.085 wiernych, a rok później 42.229 wiernych. Plasował się jednocześnie na wysokim, szóstym miejscu pod względem zaludnienia. Wskazać można, że wyżej od niego sytuowały się rejony: leżajski (75.166 łacinników), rzeszowski (63.311 łacinników), głogowski (54.824 łacinników), rudnicki (51.915 łacinników) i biecki (50.279 łacinników)⁹.

Jak wspomniano, w skład dekanatu przeworskiego wchodziło piętnaście placówek duszpasterskich. Były to parafie: w Albigowej, Gaci, Gniewczynie, Handzlówce,

7. O integracji prezbiterium dekanalnego doskonale świadczy uroczyste pismo skierowane w 1880 roku przez kapłanów przeworskiego okręgu foralnego do bpa Macieja Hirschlera z okazji złotego jubileuszu kapłaństwa. Zob.: *Adres kapłanów dekanatu przeworskiego*, „Bonus Pastor”, 4 (1880), nr 8, s. 59: „Z licznych adresów, jakie najprzew. ks. Biskup przemyski obrz. łać. otrzymał na dzień swego jubileuszu kapłańskiego (11go b. m.), jeden szczególniejszą na siebie zwrócił uwagę z powodu, iż w krótkich słowach wypowiada gorące uczucia hołdu, miłości i życzenia dla dostojnego Jubilata. Adres ten, łaskawie nam nadesłany, podajemy w dosłownym brzmieniu. Oto słowa jego: (...) Rok dziesiąty upływa od Twego wstąpienia na stolicę biskupią przemyską, a Bóg miłosierdzia dozwolił Ci doczekać wieńca jubileuszowego kapłaństwa świętego. My zaś dziękując Bogu, iż nam niemałej przyczynił pociechy i chluby, powołując dostojną osobę Twoję na stolicę biskupią, męża ducha apostołskiego, ojca ubogich i wielkiego jałmużnika, nie przestaniemy błagać najdobrotliwszego Ojca w niebiesiech, byś się na tej stolicy długo cieszył miłością i przywiązaniem naszym! Całem sercem pragnąłeś, Najdostojniejszy Pasterzu, przycisnąć nas w dniu uroczystym Twego jubileuszu do piersi ojcowskiej. O i my z niecierpliwością czekaliśmy tej błogiej chwili, której przez wysłanników naszych mieliśmy stanąć w szeregach szczerych i statecznych czcicieli dostojnego Ojca naszego dla odłożenia nie tylko tkliwych naszych życzeń, ale i hołdu, cnotom przezacnym należnego. Pragnęliśmy zbliżyć się do tego serca, które z ojcowskiej dobroci i łaski gorącą a żywą okazało miłość; że nam atoli odmówił Pan Bóg tej obopólnej pociechy, przeto przyjmij, Najprzewielebniejszy i Najdostojniejszy Pasterzu, choć pisemne zapewnienie naszej ku Tobie synowskiej miłości, najgłębszej czci i wdzięczności niewygasłej, a oraz gorących modłów, które nieustannie ślać będziemy do Pana Zastępów, by Cię w najdłuższe zachował lata ku chwale swego Imienia, ku naszej pociesze i dla utwierdzenia naszego w wierze, nadziei i miłości”.

8. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 18, s. 139.

9. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 234; *Schematismus pro anno Domini 1883*, s. 248.

Husowie, Kańczudze, Manasterzu, Markowej, Nowosielcach, Ostrowie, Pantalowicach, Przeworsku, Siennowie, Sieteszy i Urzejowicach. Wszystkie posiadały swoich kolatorów. Patronem parafii albigowskiej i gniewczyńskiej pozostawał hrabia Alfred Józef Potocki. W Gaci, Markowej i Nowosielcach w ławach kolatorskich zasiadali spadkobiercy księcia Jerzego Lubomirskiego. Patronat parafii w Handzlówce zapewniał Ludwik Herold, w Husowie spadkobiercy Feliksa Jawornickiego, a w Kańczudze spadkobiercy Józefa Kellermannna. Prawami patronackimi parafii w Manasterzu dysponowali spadkobiercy Antoniego i Edwarda Kellermannów i Amalia Kellermann, w Ostrowie Józef Stojałowski, a w Pantalowicach Władysław Bzowski i Stefan Prek. W Siennowie obowiązek ten spełniał Zdzisław Wolski, w Sieteszy spadkobiercy Jana i Antoniego Łastawieckich, a w Urzejowicach Herman Turnau. W samym Przeworsku przywilejem kolatorskim cieszył się cesarz austriacki.

Dekanat obejmował swoim zasięgiem pięćdziesiąt pięć miejscowości. Były to: miasteczka Kańczuga i Przeworsk oraz pięćdziesiąt trzy wsie różnej wielkości. Wszystkie wchodziły w skład powiatu łańcuckiego. Mieszkańcy korzystali z urzędów pocztowych znajdujących się w Kańczudze, Łańcucie i Przeworsku. Zaludnienie poszczególnych parafii było zróżnicowane. Według informacji zawartych w schematyzmie z jesieni 1881 roku najliczniejszą placówką duszpasterską był Przeworsk, do którego należało aż 11.431 wiernych. Na drugim miejscu plasowała się Gniewczyna z 5.473 parafianami. O wiele mniejsze były Pantalowice, w których żyło 3.304 łacinników, a także Markowa i Kańczuga, liczące odpowiednio 3.045 i 2.461 parafian. Zbliżoną ilość katolików posiadały: Sietesz, Husów, Nowosielce, Manasterz, Siennów i Albigowa; było to kolejno: 1.915, 1.826, 1.824, 1.680, 1.679, i 1.604 osoby. Nieco mniej parafian posiadały: Gać, Urzejowice i Ostrów; wyliczano tam odpowiednio: 1.325, 1.314 i 1.252 osoby. Na ostatnim miejscu znajdowała się Handzlówka, gdzie mieszkało tylko 950 wiernych. Ogółem na terenie dekanatu mieszkało 41.085 katolików obrządku rzymskiego. W ciągu roku zaszły pewne zmiany ilościowe, skutkiem czego liczbę wiernych określano na 42.229 osób. Informacje o miejscowościach tworzących poszczególne parafie oraz o ilości wiernych w tych miejscowościach i parafiach zaczerpnięte ze schematyzmu diecezjalnego z lat 1881-1882 zawiera poniższa tabela¹⁰.

Lp.	Parafia	Miejscowości	Zaludnienie			
			5 X 1881		5 X 1882	
1.	Albigowa	Albigowa	1.604	1.604	1.615	1.615
2.	Gać	Białoboki (część)	14	1.325	14	1.325
		Gać	62		62	
		Klin	1.249		1.249	

10. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 139-147; *Schematismus pro anno Domini 1883*, s. 148-156.

Lp.	Parafia	Miejscowości	Zaludnienie			
			5 X 1881		5 X 1882	
3.	Gniewczyna	Głogowiec	374	5.473	400	6.195
		Gniewczyna	1.706		2.000	
		Gorzyce	480		485	
		Jagiełła	742		925	
		Tryńcza	790		990	
		Ubieszyn	486		500	
		Wólka Buchowska	478		485	
		Wólka Małkowa	207		207	
		Wólka Ogryzkowa	210		203	
4.	Handzlówka	Handzlówka	950	950	967	967
5.	Husów	Husów	1.668	1.826	1.826	2.016
		Tarnawka	158		190	
6.	Kańczuga	Kańczuga	1.236	2.461	1.244	2.514
		Nizatycze	251		262	
		Siedlecza	974		1.008	
7.	Manasterz	Hadle	445	1.680	450	1.692
		Manasterz	1.235		1.242	
8.	Markowa	Markowa	3.045	3.045	3.086	3.086
9.	Nowosielce	Budy Łańcuckie	545	1.824	550	1.854
		Nowosielce	1.279		1.304	
10.	Ostrów	Białoboki (część)	515	1.252	522	1.266
		Mikulińce	305		308	
		Ostrów	432		436	
11.	Pantalowice	Łopuszka Mała	241	3.304	245	3.358 ^(b)
		Łopuszka Wielka	875		891	
		Pantalowice	869		879	
		Rączyna	904		920	
		Zagórze	415		414	
12.	Przeworsk	Budy Przeworskie	805	11.431 ^(a)	805	11.358 ^(c)
		Burdasz	165		166	
		Chałupki	350		357	
		Dębów	597		591	
		Gorliczyna	1.234		1.241	
		Grzęska	1.031		1.033	
		Maćkówka	452		453	
		Mirocin	497		499	
		Mokra Strona	676		679	
		Przeworsk	1.692		1.695	
		Rozbórz	943		958	
		Studzian	851		857	
		Świętoniowa	689		688	
		Ujezna	687		682	
		Zurowiczki	662		668	

Lp.	Parafia	Miejscowości	Zaludnienie			
			5 X 1881		5 X 1882	
13.	Siennów	Bóbrka	170	1.679	175	1.715
		Krzeczowice	353		360	
		Pełnatycze	266		270	
		Siennów	540		548	
		Żuklin	350		362	
14.	Sietesz	Chodakówka	246	1.915	259	1.952 ^(d)
		Sietesz	1.669		1.703	
15.	Urzejowice	Urzejowice	1.002	1.316	1.002	1.316
		Wolica	314		314	

Suma wiernych z poszczególnych miejscowości parafii wynosiła: (a) – 11.331 osób, (b) – 3.349 osób, (c) – 11.372 osoby, (d) – 1.962 osoby.

W każdej parafii odnotowano obecność Żydów; jesienią 1881 roku wymieniano ich łącznie 3.393. Ich liczba była zróżnicowana. Najwięcej, bo aż 1.724, czyli ponad połowa, żyło w Przeworsku. Drugim dużym skupiskiem żydowskim była Kańczuga, gdzie wyliczono 850 Żydów, czyli ponad 25 %. Ponad 100 Izraelitów mieszkało też w Gniewczynie (180) i Pantalowicach (140). Zdecydowanie mniej wyznawców religii mojżeszowej zasiedlało pozostałe parafie. Kilkudziesięcioosobowe wspólnoty istniały: w Siennowie (85), Nowosieltach (71), Manasterzu (69), Gaci (49), Albigowej (48), Husowie (46) i Urzejowicach (40). Najmniej osiadło: w Markowej (36), Sieteszy (27), Ostrowie (18) i Handzlówce (10). Rok później w dekanacie miało mieszkać ogółem tyle samo starozakonnych. Nieznaczną była natomiast liczba akatolików. W obu latach wykazano tylko 90 protestantów. W tym przypadku największym ośrodkiem był Manasterz, gdzie mieszkało ich 78. Śladową obecność akatolików zaznaczono w czterech parafiach: Przeworsku (6), Handzlówce (3), Kańczudze (2) i Pantalowicach (1)¹¹.

Prezentacja parafii dekanatu przeworskiego

Przywołać tu warto – niestety, dość skromne – informacje o placówkach duszpasterskich w omawianym dekanacie zawarte w drukowanych źródłach z epoki. Dotyczy to przede wszystkim sprawozdań z wizytacji kanonicznej w roku 1882, *Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, schematyzmu diecezjalnego i szematyzmu galicyjskiego. W pierwszym rzędzie należy zwrócić uwagę na sam Przeworsk. Relacja z pobytu biskupa Soleckiego nie przyniosła, niestety, wielu informacji na temat tego ośrodka. Lwowskie pismo

11. Tamże.

„Bonus Pastor” przekazało o mieszkańcach: „lud nasz polski, prawdziwe i szczerze katolicki, czego dowodem były głośnie objawy czci, miłości i przywiązania do swego Biskupa, manifestujące się na każdym jego kroku”. Zaznaczyło też o nim: „w swojej prostocie okazywał Pasterzowi swemu na każdym kroku oznaki swej wdzięczności, cisnąc się tłumnie do całowania rąk jego i dziękując głośno za te trudy i łaski duchowne, które przez Jego ręce czcigodne odbierał. (...) dużo go leż kosztowało rozstanie się z ukochanym swym pasterzem, do którego całą mocą swego uczucia przylgnął. To też, kiedy przed odjazdem żegnał się ks. Biskup (w kościele przemową, bardzo serdeczną) powstał głośny płacz, a nikt z obecnych nie mógł się od leż powstrzymać”. Sam hierarcha „rozstał się z parafią przeworską, uwołąc miłe zapewne wrażenia, a z niemi serca, miłość i przywiązanie ku sobie parafian przeworskich”¹². Korespondent krakowskiego „Czasu” w jednej z relacji zdradzał: „Miasto nasze od dawna nie było świadkiem podobnej uroczystości, jak dzisiejsza”¹³. W kolejnym doniesieniu informował: „Przez trzy dni swego pobytu w Przeworsku zbudował dostojny pasterz duchowieństwo i świeckich swoją prawdziwie apostołską gorliwością (...) wzruszony objawami wdzięczności, czci i miłości ze strony ludu na każdym kroku mu okazywanych”¹⁴.

Kilka lat po omawianym wydarzeniu na kartach publikacji słownikowej informowano o Przeworsku: „miasto, pow. łańcucki, niegdyś warowne i przemysłowe, w ziemi przemyskiej, dzisiaj drewniane i biedne; stoi na małym wzgórzu, 203 mt. n. p. m., nad rz. Mleczką, dopływ Wisłoka. Na płn. od miasta (o 2 klm.) st. kol. arc. Karola Ludwika (195 mt. wznies.), odl. od Krakowa 195 klm., a od Lwowa 150 klm. Miasto zajmuje obszar 180 ha; zbudowane na grzbiecie podłużnego wzgórzka, którego kraniec zachodni zajmuje kościół par. resztkami fortecznego muru otoczony, wschodni zaś starożytny klasztor bernardynów. Między tymi budynkami ciągną się wązkie uliczki, rynek i plac w miejscu, gdzie dawniej stał kościół św. Katarzyny. Rynek zabudowany w prostokąt domami parterowymi, drewnianymi, o wysokich gontowych dachach. We wschodniej połąci rynku murowany ratusz piętrowy, stary budynek z drewnianą wieżyczką. Za nim widać obszerną murowaną synagogę. Z miasta prowadzą, gościńce: na płn. od Sienawy, z boczną dojazdową drogą do dworca kolei; na zachód gościniec wiedeński do Łańcuta, na południowy wschód do Jarosławia i na południe do Kańczugi. W miejscu gdzie się te drogi krzyżują stoi piękny pałac i park ks. Lubomirskich a w stronie drogi dojazdowej zabudowania folwarczne, gorzelnia i młyn parowy. P. otaczają przedmieścia: na wschód Budy Przeworskie, za klasztorem bernardynskim i przedmieście Jarosławskie, na płd. przedmieście Kańczuckie i Mokra

12. *Galicja. Diecezja przemyska*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 14, s. 112-113.

13. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Przeworsk*, „Czas”, 35 (1882), nr 156, s. 2.

14. Toż, „Czas”, 35 (1882), nr 157, s. 2.

Strona. Na zachód ciągną się nad Mleczką podmokłe błonia a na płn. łąki nad tą rzeczką, dzielącą się na kilka ramion. (...) w położeniu niższym niż miasto, wznosi się w parku pałac piętrowy ks. Lubomirskich w stylu włoskim, z kaplicą domową, biblioteką i zbrojownią, dalej zaś obszerna i pięknie rzeźbami ozdobiona oranżerya i cieplarnia. (...) W 1880 r. miał P. 333 dm. i 2926 mk. (1477 męż. i 1449 kob.), 1593 rz.-kat., 107 gr.-kat., 2 prot. i 1224 izrael.; 2819 Polaków, 90 Rusinów i 4 Niemców. W mieście znajduje się sąd powiatowy, urz. poczt. i tel., notaryat, szkoła ludowa 4 klasowa męzka i 2 klasowa żeńska, lekarz, apteka, kilka sklepów korzennych i bławatnych i stale przebywa 172 żołnierzy. Majątek czynny wynosi 68,000 złr., bierny 1195 złr. a roczny dochód 12,566 złr. Kasa pożyczkowa gminna ma kapitału 8784 złr. Ludność izraelska trudni się przeważnie drobnym handlem a chrześcijańska rzemiosłami (szewctwem, garbarstwem i garncarstwem) i uprawą roli. Oprócz 26 mr. należących do pos. większej ks. Lubomirskich, zajętej przeważnie pod park i budynki, własn. mn. ma 118 mr. roli, 79 mr. łąk i ogr. i 30 mr. pastw. Gleba składa się z glinki urodzajnej. Do upadku miasta przyczyniło się częścią zniesienie komisji moderunkowej w Jarosławiu, dla której pracowało tu wiele warsztatów tkackich a także niemożność konkurencji ręcznych warsztatów tkackich z fabrykami szlaskimi. (...) Obecnie, o ile wiadomo, nie ma w mieście nikogo, zajmującego się tym przemysłem. Zubożałe miasto ożywia się tylko w dni targowe (poniedziałki, środy i piątki) i w jarmarki 2 stycznia, 19 marca, 1 maja, 25 lipca, 4 października i 19 listopada”¹⁵.

Źródło słownikowe przekazało zarazem ważne informacje dotyczące parafii przeworskiej: „Do 1340 r. był P. wsią ruską na pograniczu ziemi sandomierskiej, nadaną przez Kazimierza W. Janowi z Melsztyna Leliwicie. Nakielski pisze (Miechovia, 344), że w r. 1393 Jan, biskup lubuski, przywilejem wydanym w Fuerstenwaldze 28 kwiet. t. r., przychylając się do prośby Jana z Tarnowa woj. sandomierskiego, erygował w mieście P. parafią; biskupi lubuscy mieli bowiem przed Kazimierzem W. powierzoną sobie od papieża jurysdykcją nad katolikami Rusi i wykonywali ją jeszcze jakiś czas po dekrete Grzegorza XI z r. 1375. W następnym r. 1394 zatwierdził Maciej, biskup przemyski, akt fundacyjny i oddał parafią, miechowitom. Kościołem parafialnym był wówczas kościół św. Katarzyny, który stał do r. 1744, kiedy go wizytował bisk. Sierakowski Wacław. Zgorzał on w 1634 r. wraz z miastem i później miał drewniane sklepienie. Kiedy rozebrany niewiadomo. Uposażeniem parafii było «kniazie dworzyszczce». W r. 1428 powiększył Spytek z Tarnowa to uposażenie, poczem ks. miechowici rozpoczęli 1430 r. budowę terazniejszego kościoła, którą ukończono 1473 (Miechovia, 441 i 533). Budowali go proboszczowie Dominik i Mikołaj. Ten ostatni powiększył znów uposażenie

15. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. IX, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1888, s. 183-185.

parafii nabywając 1450 r. wieś Ujeźnę od Rafała Tarnowskiego. W tym czasie rozpoczęto budować kościół i klasztor bernardynów, których sprowadził Rafał Tarnowski, marszałek w. kor., około 1467 lub im tylko wznosił budynki, jeżeli założycielem był Spytek; byli to bowiem bracia. (...) Miechowici zarządzali parafią, do r. 1846, wtedy bowiem dopiero po śmierci ostatniego przełożonego Kaspra Mizerskiego, zamienił rząd parafią na świecką. Par. należy do dyec. przemyskiej, dek. przeworskiego i obejmuje: Budy Przeworskie, Burdasz, Chałupki, Dębów, Gorliczynę, Grzęskę, Maćkówkę, Mirocin, Mokłą Stronę, Rozbórz, Studzian, Świątniową, Ujeźnę i Żurawiczki¹⁶.

Wiedzę tę poszerza lektura szematyzmu galicyjskiego. Miasto Przeworsk podlegało C.K. Starostwie w Łańcucie. Zajmowało powierzchnię 180 ha. Posiadało 2.926 mieszkańców. Stan czynny majątku wynosił 68.000 zł, a bierny 1.195 zł. Dochód za 1881 rok wynosił 12.366 zł. Burmistrzem był dr Jan Końcowicz, jego zastępcą Stanisław Czajkowski, a sekretarzem Rudolf Kędzierzawski. Obsadę Urzędu Miejskiego stanowili też: kasjer Jan Świętecki, kontroler Jan Krogulecki, a także lekarz Teodor Dobiasz i akuszerka Katarzyna Strutyńska. C.K. Sądem Powiatowym w Przeworsku kierował sędzia Leon Sas-Hoszowski. Na stanowiskach adiunktów zatrudniano Jana Podsońskiego i Zygmunta Głębockiego, a jako kancelistów Jędrzeja Piotrowskiego i Alojzego Smolarskiego. Notariuszem pozostawał Jan Wodecki. Nadto obsadę systemizowaną stanowiło trzech woźnych sądowych¹⁷.

Niestety, w sprawozdaniu wizytacyjnym nie znalazły się żadne informacje na temat Albigowej. Wspomnieć można natomiast, że dwa lata wcześniej o wsi tej notowano: „Albigowa, ws, pow. łańcucki, rozl. 3160 n. a. morgów, dm. 223; według ostatniego obliczenia z r. 1870: 1312 mk. Obszar dworski należy do ordynacji łańcuckiej hr. Alfreda Potockiego; szkoła ludowa, parafia bardzo starożytna, dek. przeworskiego, istniała już w r. 1450; w okolicy przemysł tkacki. Ma to być dawna os. niemiecka zw. Helvigau”¹⁸.

Podobnie jak w przypadku Albigowej, tak i parafia gacka nie została osobno zaprezentowana w sprawozdaniu z odwiedzin biskupich. Hasło słownikowe brzmiało natomiast: „Gać, ws, dawniej Gacz niemiecki, prawdopodobnie Gatsch a w spisie dziesięcin biskupich z r. 1424 Gabrielowa Gacz, leży na zachód od Przeworska, w okolicy zaledwie 224 metr. nad poziom morza wzniesionej, w pow. łańcuckim. Mieszkańców 859. Gać ma szkołę ludową i kasę pożyczkową gminną z kapitałem

16. Tamże, s. 185-186.

17. *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na rok 1882*, Lwów 1882, s. 23, 126, 305.

18. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. I, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walowski, Warszawa 1880, s. 26.

500 zł. w. a. Większa posiadłość (ks. Lubomirski) wynosi 425 m. n. a roli i 41 morg łąk; mniejsza posiadł. 1384 mr. roli, 147 m. łąk i ogrodów i 61 m. pastwisk¹⁹.

Sprawozdawca podróży biskupiej nie opisał też Gniewczyny. Na innym miejscu można było jednak przeczytać; „Gniewczyna, wś w pow. łańcuckim nad ujściem Mleczy do Wisłoka, należy do sądu pow. i urzędu poczt. w Przeworsku, (...) szkołę ludową, kasę pożyczkową z kapitałem 817 zł. i liczy 1700 mieszk. Większa pos. (Alf. hr. Potocki) wynosi 429 mr. roli, 22 mr. łąk i ogr., 15 mr. pastw. i 205 m. lasu; mniejsza pos. 1767 mr. roli, 247 mr. łąk i ogrodów, 311 mr. pastw. i 240 mr. lasu²⁰.

Placówka duszpasterska w Handzlówce została w 1882 roku ukazana tymi słowami: „Okolice Handzlówki tworzą najwyższy szczyt pomiędzy wysłannikami Karpat w tych stronach. Ztąd rozwija się cudownie piękny horoskop w dalekie strony; widać wiele miast galicyjskich aż po za Wisłą, leżących w promieniu do 10 mil długości. (...) Ciekawe zjawisko przedstawia folwark tamtejszego patrona probostwa Prusaka, pana de H. Gospodarka jednym słowem nie do pozazdroszczenia, a budynki w najgorszym stanie. Od tego folwarku prowadzi nader trudna do przebycia droga do wsi i do kościoła. Schludna wioska obrała sobie szczupłe, ale za to romantyczne miejsce w kotlinie, okolone wysokimi górami. Liczy ona 950 mieszkańców. Po górach zobaczyć można szałas owiec. Lud jest trzeźwy, pracowity, a przy tem serdeczny i miły²¹. Osobnej prezentacji dokonano w tym samym czasie w *Słowniku Geograficznym*: „Handzlówka, wś w okolicy pagórkowatej i lesistej, pow. łańcuckiego, ma parafią rzym. kat. i jest od urzędu poczt. w Łańcucie o 9 kil. odległa. Handzlówka ma 918 mk. rzym. kat., 3 akatol. i 12 wyzn. mojżeszowego. Większa pos. (Ludw. Herold) wynosi 318 m. n. a. roli, 23 mr. łąk i ogr., 31 mr. pastw. i 314 mr. lasu; mniejsza pos. 849 mr. roli, 179 mr. łąk i ogr., 87 mr. pastw. i 187 mr. lasu. Ta wieś powstała w r. 1381, w którym Otton z Pilczy wojewoda sandomierski nadał Janowi Lang (Hansk Lang) dyplom pozwalający mu założyć wieś, którejby był sołtysem. Lang nazwał nową osadę: Langenau lub Langenaw, ale ludność przezwala ją najprzód Hanselhoff, a potem spolszczywszy Handzlówką²².

Co ciekawe, niezbyt pozytywnie w oczach wizytatora przedstawiała się parafia husowska: „Graniczy ona bezpośrednio z Sieteszą, i prawie tyle, co Sietesz liczy mieszkańców, t. j. około 1.900 dusz, stanowi jednak w stosunku do niej uderzający kontrast. Sama wioska ciągnie się długim pasem, zachodzącym w półkole,

19. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. II, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walowski, Warszawa 1881, s. 433.

20. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. II, s. 626.

21. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 142.

22. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. III, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walowski, Warszawa 1882, s. 26.

od wschodu ku zachodowi. Po obydwóch stronach piętrzą się dość wysokie góry; środkiem wrył się głęboko strumyk górski, a po jego bokach widać porozrzucane chaty wiejskie. (...) Dla miłośnika ustroni górskich miejscowość ta przypadłaby przynajmniej chwilowo do smaku. Ludność tu uboga, ulegająca nałogowi grubego pijaństwa, kradzieży i innym przywarom, dzika nadto i zupełnie zaniedbana, stąd brak ofiarności i poświęcenia się na dobre i szlachetne cele. (...) Pasterz zabrał głos, wyrażając żal swój z powodu takiej niedbałości parafian, przeciwstawił Sietesz, gdzie tak licznie, z taką wesołością i serdecznością przyjmowali swego Biskupa i tłumnie gromadzili się w kościele. Toż samo nazajutrz przy pożegnaniu parafii udzielił ponownie ks. Biskup napomnień i przestróg ludowi, by wypełniał przykazania boskie i kościelne, zachęcił do szanowania świąt, do słuchania rad i nauk swego proboszcza, wreszcie, aby się ocknął ze śprośnych nałogów i nie przywiązywał serca do rzeczy doczesnych, które prędko mijają²³. Opis ten uzupełniał *Słownik Geograficzny*: „Hussów, wś w pow. łańcuckim, dawna kolonia niemiecka Huschau, Hussav lub Hussau, ma parafią rzym. kat., której ślady znajdują się już w r. 1450 ale dopiero w r. 1611 wydaje księżna Anna ze Stangenbergu Ostrogska dyplom potwierdzający wyposażenie parafii. (...) Ta wieś oddalona od Łańcuta o 13 kil. ma 1645 mieszk. rzym. kat. wyznania, kasę pożyczkową, z funduszem 1005 zł. wa., szkołę ludową i szpital ubogich utworzony przez księcia Józefa Lubomirskiego w r. 1752 dla dwu starców przeznaczonych do obsługi kościoła. Fundusz szpitala wynosi 856 zł. wa. Większa pos. wynosi 309 m. n. a. roli, 37 m. łąk i ogr., 21 m. past. i 1009 m. lasu; mniej. pos. 1695 m. roli, 258 m. łąk i ogr., 119 m. pastw. i 346 m. lasu. Parafia hussowska należy do dyecezyi przemyskiej, dekanatu przeworskiego, obejmuje także wś Tarnawkę i zamieszkuje w jej obrębie 1828 rzym. kat. i 47 żydów²⁴.

Na temat parafii kańczuckiej notowano podczas wizytacji: „Sama Kańczuga, dość to poślednia miejscina, podrzędniejsze od Przeworska zajmuje miejsce. Liczy w obrębie swoim 1.200 mieszkańców, podczas gdy w całej parafii liczba ich wynosi około 3.000. Produkuje ona znaczny zastęp druciarzy, dla sąsiednich okolic zbyt wystarczający. Lud dobrze i wzorowo prowadzony przez swoich duszpasterzy, którym wszelkie pod tym względem należy się uznanie!”²⁵. Na tym tle znacznie bogatsze było hasło słownikowe: „K., mko nad Mleczką, w pow. łańcuckim, w okolicy równej, 233 m. n. p. Mieszkańców 2292, z których 96 mieszka w zabudowaniach większej posiadł. Pod względem wyznań jest 1213 rzym. kat., 130 gr. kat. i 949 izraelitów. W miasteczku znajduje się (...) szkoła ludowa dwuklasowa i fundusz ubogich utworzony od niepamiętnych czasów dla wspierania podupadłych, do

23. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 141.

24. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. III, s. 227.

25. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140.

pracy niezdolnych mieszkańców. Ten fundusz składa się z 40 mr. roli i 2000 zł. w. a. Urzędów prócz stacyi pocztowej niema żadnych, ale mieszka tu lekarz i znajduje się apteka. Mieszkańcy trudnią się rolnictwem i drutowaniem naczyń glinianych; za tym przemysłem odbywają dalekie podróże i są znani w odległych miasteczkach. Mały to zarobek a przecież utrzymywało się z niego już na początku naszego stulecia sto rodzin, jak opowiada Bohrer w swej podróży po Galicyi (...). Dawniej wyrabiano tutaj koszulki druciane dla towarzyszy pancernych, kolczugi, sakiewki, teraz jeszcze druciane sita i rachwy do przesiewania ziemi. Kańczuga jest starą osadą i w 1498 została zupełnie zniszczoną przez tatarów. Na zachód od miasteczka, na gruntach wsi Sietesz, stoi mogiła, pod którą według podania polegli mają być pochowani. Założenie parafii przypisują, Ottonowi Pileckiemu z Łańcuta; odnowienie parafii datuje się od r. 1612 (...). W końcu zeszłego wieku była Kańczuga własnością, ks. Sanguszków. Zabudowania większej posiadł. leżą w południowej stronie miasteczka. Większa posiadł. spadkobierców Ed. Kellermanna wynosi 444 mr. roli, 46 mr. łąk i ogr. i 35 mr. pastw.; posiadł. mniej. 581 mr. roli, 91 mr. łąk i ogr. i 67 mr. pastw. K. ma dziewięć jarmarków i dwa targi w tygodniu: co wtorek i piątek. Graniczy na wschód z Żuklinem, na północ z Niżanicami, na południe z Łopuszną a na zachód z Sieteszem²⁶.

26. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. III, s. 802. Warto też sięgnąć do opublikowanego rękopisu ks. Jana Kudły, wikariusza kańczuckiego w latach 1885-1894. W barwnych i bogatych zapiskach umieścił on liczne informacje o przeszłości i współczesnych mu czasach, traktujące nie tylko o samej Kańczudze, ale i okolicznych miejscowościach. Zob. J. Kudła, *Historia Miasteczka Kańczugi pisana 1889 r.*, oprac. J. J. Fąfara, W. Wójtowicz, Rzeszów 2009, s. 25-28: „Jest w powiecie Łańcuckim niewielka miejscina Kańczuga. Wybrałszy sobie dosyć piękne miejsce w równinie nad rzeczką Mleczką, osiadło się tam to miasteczko w sąsiedztwie Łańcuta i Przeworska. (...) Miasteczko samo nie wiele przestrzeni zajęło, bo tylko w obwodzie wraz z ogrodami, ale popatrz na te rozległe łąny, co okoliły Kańczugę. Jedne mieszczańskie, drugie dworskie, inne plebańskie, lecz wszystkie to jedna i ta sama ziemia Kańczudzka. A urodzajna to ziemia i bogata, równie jak Przeworska. (...) Te zaś osady, co się wśród tych pól rozścieliły najczęściej długim szeregiem, to wsie niegdyś do Klucza Kańczudzkiego należące. Więc najpierw ta, co tuż pod stopami zstępuje ku Mleczce, to Żuklin. Niewielka wprawdzie, ale zgrabna; domki jej pouczepiały się wzgórz i rozpadlin, by zbiegnąć na dolinę, bo tam rezydencya dziedzica Kańczugi (...). Tam na prawo, za Mleczką w stronę Przeworska – to Niżatycze, wieś również niewielka, której mieszkańcy po części Polacy, w większej części Rusini, należą do parafii Kańczudzkiej. (...) Tam za Niżatycami przy gościńcu, który białą wstęgą połączył Kańczugę z Przeworskiem, zakryły się w cieniu drzew Mikulice, a na ich czele, tuż przy drodze dwór Mikulicki duma przy szumie lip okazałych o swojej przeszłości. Jeszcze dalej Urzejowice, wieś jak widać rozległa, a hen, już na krańcach widnokągu Przeworsk, rezydencya x. Lubomirskich, którym w spuściźnie po tyłu obszarach pozostało tylko jedno to miasteczko z okolicznymi wsiami. Miasto z daleka wspaniałe. (...) Ty zaś czytelniku spojrzysz jeszcze na lewo, ku południowi. Ta wieś, co w dolinie nad rzeką usiadła, to Łopuszka mała, A tamta, co od Mleczki ciągnie się ku zachodowi i kryje w wą-

Kolejną placówkę duszpasterską, w Manasterzu, scharakteryzowano przy okazji wizytacji obszernie: „Okolica tu górską i nieco odludną, przystęp (mianowicie w ciągu długotrwałej niepogody) zbyt utrudniony, ale z innej strony ma ona także swoje powaby, a w czasie pory wiosennej musi przedstawiać malowniczy krajobraz. Lud tamtejszy nie koniecznie zamożny. Parafia ma blisko 1.700 mieszkańców, a w jej obrębie żyją nie tylko katolicy i żydzi, ale także kalwini i lutrzy, a nawet cygani ukrywają się w wydrążeniach sąsiedniej góry. Niektórzy z nich przysyłali swe dzieci na nabożeństwo i katechizm, a nawet do spowiedzi i bierzmowania. Do św. Sakramentów przystępowali też niemieccy koloniści”²⁷. Późniejsze o dwa lata hasło słownikowe głosiło: „M. z Nieważką i Rzekami, wś w pow. łańcuckim, leży nad Mleczką, dopływem Wisłoka, przy drodze z Kańczugi (6 kil.) na południowy zachód do Zagórza, w okolicy pagórkowatej 326 m. n.p.m., która podnosi się upłazem ku zachodowi. Z tej wyżyny spływa potok Hussowski wpadający w M. do Mleczki. Ta rzeka ma tutaj prawy brzeg niski i tworzy łąki podmokłe. W najniższym punkcie 293 m. n.p.m. zbudowana karczma nosi nazwę Mokra. Także ku wschodowi podnosi się okolica nieznacznie tworząc wzgórze 341 m. bezwzględnej wysokości. U północnego stoku tego wzgórza stoi folw. Zagórski, nazwany prawdopodobnie od pobliskiej wsi Zagórze. Na wschód od M. nad Hussakowskim pot. znajduje się przys. Rzeki, a na północ od niego drugi przys. Nieważka lub Niewaszka. Kilka chat oddzielnie stojących nazywają «Za oblaskiem». Te przysiółki otacza od wschodu las, noszący na północy nazwę Zapust (407 n.p.m.) i Niwa Górna, w środku Strasznik, a na południu Rzeżański las (384 m. n.p.m.). Ten las dzieli M. od Siedlaczki, leżącej w północnej stronie; dalej w stronie północno-wschodniej ciągną się nad rzeką ku Pantalowicom podmokłe łąki, a na wschód ku Łopusznie Wielkiej małe liściaste gaje. Na południe graniczy ta wieś z Zagórzem. M. należy do sądu pow. w Przeworsku i ma parafię rzym.-katol. Liczy 1379 mieszk. rzym. katol. Podług dokumentu wystawionego przez Spytkę z Tarnowa w r. 1428 nazywała się ta wieś pierwotnie Świętoniową Wolą, ale już w owym czasie zmieniono jej nazwę na Manasterz, z powodu, że tam był klasztor ruski. (...) M. ma 1379 mieszk., między tymi 1220 rzym.-katol.,

wozy, by podać dłoń Sieteszy, to Siedlecza. Wieś duża i piękna z tymi wzgórzami dokoła, należy do klucza Kańczudzkiego, a mieszkańcy jej po największej części Polacy do parafii Kańczudzkiej. Za nią ciągnie się jeszcze wieś Manasterz z przysiółkami, co milczące zdają się żyć tylko wonią i szumem ciągnących się za nimi lasów. Bo też lasy to poważne i rzec można, że cała tamtejsza okolica Tarnawki, Hussowa, hen aż ku Jawornikowi, to kraina borów, co opuściwszy Kańczugę, zdają się patrzeć na nią z onych wyżyn i tęsknić za miasteczkiem, które tak bezlitośnie opuściły i ostawiły bez małego nawet lasku. (...) Jak okien rzucisz, wszędzie pola, bez końca, a za nimi wygląda z nizin przyjemna wioska Sietesz, a za Sieteszą znowu pola i lasy, co zdają się gonić za słońcem i poigrać w blaskach”.

27. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140.

89 akat. i 40 izr. Parafia dyec. przemyskiej dek. przeworskiego, obejmuje także Radle i ma w ogóle 1636 rzym.-kat., 89 akat. i 57 izrael. Pos. więk. spadkobierców Józefa Kellermanna ma obszar 140 mr. roli, 44 mr. łąk, 37 mr. pastw. i 347 mr. lasu; pos. mniej. 1203 mr. roli, 184 mr. łąk, 226 mr. pastw. i 110 mr. lasu²⁸.

Specjalnej uwagi w relacji wizytacyjnej nie doczekała się Markowa. W przeciwieństwie do tego bogate informacje przynosi lektura *Słownika Geograficznego*: „Markowa, ws. duża, zabudowana wzdłuż niewielkiego dopływu Wisłoka z praw. brz. po pld. stronie gościńca z Łańcuta (11 kil.) do Przeworska, w urodzajnej równinie 241 do 257 m. npm. Należy do pow. łańcuckiego, ma szkołę ludową o 2-ch nauczycielach, par. rz.-kat., 2 wiatraki (...). Liczy 3099 mk., z których 3074 rz.-kat. i 25 izrael. Więk. pos. jest attynencyą ordynacyi przeworskiej ks. Lubomirskich i ma 229 mr. roli; pos. mn. 4114 roli, 291 łąk i ogr., 188 past. i 85 mr. lasu. Była tu dawniej osada niemiecka zwana Markenhof, co później przekręcono na Markenhów, założona przez Pileckich, którzy także fundowali parafią. Jako Markenhof jest wymieniona w liście Eryka bisk. przemyskiego do kapituły z r. 1384, w którym nadaje kapitule dziesięciny z tej wsi. Aktu erekcyi nie ma, gdyż się spalił, ale w r. 1424 jest wymieniony z tej wsi pleban Jan, w aktach biskupich. W 1623 była własnością osiadłego w Polsce greczyzna Konstantego Korniakta de Białoboki, który był także fundatorem parafii w Ostrowie i na dokumencie erekcyjnym podpisał się greckimi głoskami: Konstantinos Korniatos. Ten odnowił i rozszerzył fundacyą parafii w M. w r. 1623, ale już następnego roku spalili Tatarzy wieś (...). Siarczyński pisze (Dykcyonarz geogr. rkp. Bibl. Ossol. Nr 1825), że włościanie do początku bieżącego stolecia zachowali ślady swej pierwotnej ojczyzny, mieszając wyrazy niemieckie do mowy polskiej. Śpiewają także na Boże Narodzenie i Wielkanoc pieśni w niezrozumiałym języku, może niemieckim popsutym. Na Wielkanoc po rezurekcyi witają się wyrazami «Krist is aufersztanda» (Christ ist auferstanden). Dopóki w Jarosławiu była komisya moderunkowa wojskowa, trudnili się wszyscy włościanie tkactwem i siali dużo lnu, sam obszar dworski po 25 korcy, dzisiaj jednak ten przemysł podupadł. Wspomnieć jeszcze należy że od r. 1760 do 1772 była tu parafia przyłączona do kanclerstwa kolegiaty jarosławskiej, którą bisk. Kierski rozwiązał i parafię usamowolnił. Par. należy do dyec. przemyskiej, dek. przeworskiego. M. graniczy na zach. z Albigową i Wysoką, na pln. z Kosiną, na zach. z Gaciem, z którym się domami styka a na pld. z Chodawką i Hussowem²⁹.

Analogicznie do Markowej, również opis Nowosielec został pominięty w sprawozdaniu z wizytacji kanonicznej. Hasło słownikowe brzmiało natomiast: „Nowosielce al. Nowosielec, ws. pow. łańcucki przy gościńcu z Przeworska (8 klm.)

28. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VI, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1885, s. 89-90.

29. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VI, s. 125-126.

do Łańcuta, w równinie (228 m.). Ma kościół par. rzym.-kat., szkołę ludową, dom ubogich i kasę pożyczkową, gminną z funduszem 530 zł. w. a. Ze wsi wychodzi gościniec do Kańczugi, z jej południowego końca, z miejsca bliskiego kościołowi i zabudowaniom więk. pos. N. mają, 1327 mk. rzym.-kat. Pos. więk. należy do ordynacyi przeworskiej ks. Lubomirskich i składa się z 520 mr. roli, 71 mr. łąk i ogrodów, 18 mr. past. i 18 mr. lasu; pos. mn. z 1532 mr. roli, 301 mr. łąk i 88 mr. past. Wś nazywała się poprzednio Nowym Siedlcem. Akt erekcyjny parafii z 1384 r. podaje, że ją założyła Katarzyna vidua Franconis de Nova Szedlecz. (...) Par. należy do dyec. przemyskiej, dek. przeworskiego i wraz z Budami Łańcuckimi ma 1848 dusz rzym.-kat. i 63 izraelitów. N. graniczą na zachód z Kosiną, na północ z Rogoźnem, na wschód z Grzyską, a na południe z Dębowem³⁰.

Także i parafia ostrowska nie zasłużyła na osobną wzmiankę w kronice podróży biskupiej 1882 roku. W jednym ze źródeł z tego okresu przeczytać natomiast można było: „O. z Wolica, Mikulicami i Ksawerówką, wś, pow. łańcucki, leży nad Markówką, dopł. Mleczek z lew. brz. (203 mt. npm). Wolica nazywa się północna, Mikulicami wschodnia grupa chat a Ksawerówką folw. Położenie nierówne, nie ma jednak znacznych wzniesień, najwyższy punkt sięga 261 mt. Przez Mikulice wiedzie gościniec z Kańczugi (4 klm.) do Przeworska (6 klm.). Wszystkie części razem mają 1072 mk. Według wyznań O. i Wolica 400, Mikulice 289 rz.-kat. i 6 gr.-kat. (par. w Krzczowicach). (...) Parafią ufundował Konstanty Korniański z Białoboków, Grek, który się po grecku na dokumencie fundacyjnym podpisał. Parafia (dyec. przemyska, dek. przeworski) obejmuje Białoboki, z ogólną liczbą 1800 rz.-kat., 6 gr.-kat. i 18 izrael. Pos. więk. ma 121 roli, 9 łąk i 23 mr. past.; mn. pos. 429 roli, 47 łąk i 4 mr. past. Kasa pożyczkowa gminna ma funduszu 1277 zł. w. a. O. graniczy na zach. z Białobokami, na półd. z Niziancami, na wsch. z Urzejowicami a na półn. z Dębowem³¹.

W skąpych słowach ukazało sprawozdanie wizytacyjne parafię pantalowicką: „dosyć obszerna, liczy w swoim obrębie 3.000 mieszkańców”³². Więcej uwagi poświęcił Pantalowicom *Słownik Geograficzny*: „Pantalowice, wś, pow. łańcucki, w okolicy podgórskiej (233 mt. npm.), nad pot. Pantalówką, tworzącą na półn. od tej wsi dwa duże stawy i uchodzącą do Mlecza z lew. brzegu, ma parafię rzym.-kat. i szkołę ludową, kasę pożyczk. gminną z kapitałem 1047 zł. 41 ct. Posiadłość więk. składa się z dwóch folwarków, z których wschodni nazywa się Wyższy dwór. Na obu jest 8 dm. i 94 mk. (53 męż., 41 kob.), z tych 82 rzym.-kat., 1 gr.-kat. i 11 izrael. Wś ma 175 dm., 948 mk. (464 męż., 484 kob.), z tych 910 rzym.-kat., 4 gr.-kat.

30. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VII, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1886, s. 271.

31. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VII, s. 705.

32. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140.

i 34 izrael. Pos. więk. (Stef. Prec) ma 368 mr. roli, 41 mr. łąk i ogr., 20 mr. pastw. i 73 mr. lasu; pos. mn. 1130 mr. roli, 139 mr. łąk, 84 mr. stw. i 16 mr. lasu. Odl. od Kańczugi 5 klm. Parafią (dyec. przemyskiej, dek. przeworskiego) ufundował Febroniusz z synem Spytkiem, według wątpliwej wiadomości Siarczyńskiego (rps. bib. Ossol. 1826) w r. 1383 a według szematyzmu duch. 1397 r. (por. Kaszyce). Długosz w Liber benef. nie wymienia tej parafii. (...). Do parafii należą: Łopuszka Mała i Wielka, Rączyna i Zagórze z ogólną liczbą mieszkańców: 3279 rzym.-kat. i 140 izr. Tę wieś dziedziczyli z kolei Siennowscy, Gorczyccy, Drohojowscy, Ruccy i Ulanieccy. Graniczy na płn. z Łopuszką Małą, na zach. z Łopuszką Wielką, na pld z Rączyną, a na wsch. z Siennowem³³.

Zainteresować może garść informacji o parafii siennowskiej zachowana w relacji z pobytu biskupa Soleckiego: „Siennów, wioska, leżąca w górzystym nieco położeniu, liczy 1600 dusz. (...) Parafia siennowska jest dobra i wzorowa, cicha, przywiązana do kościoła i proboszcza”³⁴. Na kartach *Słownika Geograficznego* zaznaczono ponadto: „Siennów, ws z kościołem paraf. rz.-kat., pow. łańcucki, st. p. Kańczuga (odl. 7 klm.). Leży w okolicy lekko sfalowanej, 244 mt. npm., ma par. rz.-kat. i szkołę ludową, par. gr.-kat. w Krzeczowicach. Ws gęsto zabudowana, składa się z 159 dm. (5 leży na obszarze więk. pos.) i 905 mk. (472 męż., 533 kob.); 283 rz.-kat., 583 gr.-kat. i 39 izrael. Obszar więk. pos. (Zdzisława Wolskiego) ma 566 roli, 109 łąk, 24 past. i 66 mr. lasu; pos. mn. 648 roli, 82 łąk, 16 past. i 11 mr. lasu. Do wsi należą dwa przysiołki: Podłęże, składające się z 3 dm. i 18 mk. i Szwabry, liczące 9 dm. i 37 mk. (...) Przywileju erekcyjnego parafia nie ma, ale według wizytacyi bisk. Sierakowskiego założył ją Jan Sienko, kasztelan lwowski, w r. 1390. W 1449 r. miał patronat Andrzej Sienko, kasztel. halicki. W XVI w. posiadali ws Piotr Gorajski z żoną Zofią z Pstrokońskich, którzy przyjąwszy wyznanie reformowane spalili przywileje parafialne i kościół zabrali. Oddała go w 1637 r. Katarzyna Słupecka z Wronowa katolikom i 1639 r. wydała nowy przywilej uposażający parafią. (...) Par. należy do dyec. przemyskiej, dek. przeworskiego, i obejmuje Bóbrkę, Krzeczowice, Pełnatycze i Żuklin. S. graniczy na zach. z Pantalowicami i Bóbrką, na płn. z Roźniatowem, na wschód z Pełnatyczami a na pld. z Rzeplinem i Rozborzem Długim”³⁵.

Relacja wizytacyjna wspominała także o Sieteszy: „Jest to parafia trzeźwa i bogobojna. Lud, wyjątkowo o miłych wyrazach twarzy, zdradza dobroć serca”³⁶. Informacje te uzupełniał *Słownik Geograficzny*: „Sietesz, ws, pow. łańcucki,

33. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VII, s. 845-846.

34. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 139.

35. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. X, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1889, s. 570.

36. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 141.

z kościołem par. rz.-kat., leży 5 klm. na zach. od Kańczugi, nad pot. Sieteszą (dopł. Markowskiego pot.). Gęsto zabudowana wieś wzdłuż potoku, ma w środku sadzawkę, kościół murowany i szkołę ludową. Obszar wsi tworzy równinę sięgającą do 266 mt. wznies., podnoszącą się ku płd. dosyć stromo w lesiste podgórze. Wieś wraz z wólką Lipnikiem (18 dm.), znacznie ku zach. wysuniętą, liczy 313 dm. (8 dm. na obszarze więk. pos.) i 1777 mk. (912 męż., 855 kob.), 1744 rz.-kat., 1 gr.-kat. i 32 izrael. Pos. więk. (J. Lastowieckiego) wynosi 602 roli, 71 łąk i ogr., 10 past. i 685 mr. lasu; pos. mn. 1613 roli, 262 łąk, 118 past. i 97 mr. lasu. Par. (dek. przeworski) obejmuje Chodakówkę. Aktu erekcyjnego parafii nie ma, lecz w dokumencie Piotra, bisk. przemyskiego, z r. 1450 znajduje się między świadkami Urban, proboszcz kościoła in Syethesza. Według wizytacyi bisk. Sierakowskiego założyli parafię Pileccy. Podczas napadu Turków w r. 1624 spustoszyli wieś Tatarzy a proboszcza Jana Suszkowskiego, uchodzącego do zamku, w Białobokach zabili. (...) S. graniczy na zach. z Chodakówką i Markową, na płn. z Gaciem, na wschód z Niziatyczami i Kańczugą a na płd. z Siedleczką³⁷.

Sprawozdawca wizyty podróży biskupiej nie poświęcił osobnej uwagi Urzejowicom. Z innego źródła czytelnik mógł dowiedzieć się: „Urzejowice, wś, pow. łańcucki, na płd. od Przeworska, przy drodze z. tegoż miasta (6 klm.) do Kańczugi. Wznies. wsi wynosi 205 mt. Obszar skrapia pot. Mleczka i jej lewy dopływ Markówka. Jest tu par. rz.-katol. i szkoła ludowa. Gęsto zbudowana wś liczy 201 dm. i 953 mk.; obszar tabularny (Hermana i Genowefy Turnau'ów) 1 dm. i 28 mk. Co do wyznania jest 945 rz.-kat. i 36 żyd. Pos. więk. ma obszaru 620 roli, 42 łąk, 8 ogr., 14 past., 20 lasu, 4 mr. 502 sąż. stawów i moczarów, 13 mr. nieuż. i 2 mr. 502 sąż. parcel budowl.; pos. mn. 688 roli, 161 łąk i ogr., 18 past. i 4 mr. lasu. Parafia pochodzi z r. 1411; założyli ją we wsi dziedzicznej «Orzewicze» lub «Urzewice» Iwan i Mikołaj Sienkowie (Szenko) z matką Stachną. Za ich zgodą przydzielił ją bisk. przemyski Mateusz klasztorowi miechowitzów. W 1623 r. zajął plebanię Kantemir, han tatarski, poczem budynki kazał spalić. (...) Parafia należy do dek. przeworskiego, obejmuje wś Wolicę. U. graniczą na płn. z Mokrą Stroną, na wschód z Żurowiczkami Długiem, na płd. z Krzeczowicami i Żuklinem, na zach. z Mikulicami³⁸.

Na koniec można przywołać pozytywną opinię, jaką o łacinnikach dekanatu przekazało lwowskie pismo „Bonus Pastor: „Miły widok i nadzwyczaj pouczający objaw moralnego życia w społeczeństwie naszym przedstawiały wszystkie stany, współzawodniczące w tem, by jak najświetniej uczcić osobę ks. Biskupa, by Mu uprzyjemnić pobyt w pośród siebie, obfitujący w błogie skutki i mnogie łaski. Tak ubodzy, jak bogaci, szlachta, mieszczaństwo i lud prosty garnęli się chętnie do

37. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. X, s. 601.

38. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. XII, red. B. Chlebowski, Warszawa 1892, s. 823.

konfesyonałów, do Stołu Pańskiego i św. Sakramentu Bierzmowania. (...) Wizyta ta ks. Biskupa pozostanie niezatartą w pamięci u naszego ludu w długie czasy, a spodziewać się należy, że i w skutkach swych okaże się bardzo zbawienną”³⁹.

Duchowieństwo w dekanacie

Pod względem liczby duchownych zaangażowanych w działalność duszpasterską przeworski wikariat foralny również przodował w diecezji. Pod koniec 1881 roku pracowało w nim dwudziestu jeden kapłanów, co plasowało go na czwartym miejscu w diecezji. Rok później ich liczba zmniejszyła się o jedną osobę. Wspomnieć można, że na pierwszym miejscu znajdował się rejon rzeszowski, gdzie prezbiterium dekanalne liczyło trzydziestu jeden księży, na drugim miejscu rejon biecki z dwudziestoma siedmioma księżmi, a na miejscu trzecim rejon leżajski z dwudziestoma trzema księżmi. W świetle schematyzmu jesienią 1881 roku w dekanacie przeworskim pracowało w duszpasterstwie piętnastu proboszczów i sześciu wikariuszów, zaś w kolejnym roku – czternastu proboszczów, jeden administrator i pięciu wikariuszów. Nie wyliczano tam natomiast żadnych kapelanów ani etatowych katechetów⁴⁰.

Jeśli chodzi o parafię w Albigowej, stanowisko proboszcza zajmował ks. Marceli Misiągiewicz. Urodził się on w roku 1827 w Krzywcy. Wykształcenie średnie zdobył prawdopodobnie w Przemyślu. Przygotowanie do kapłaństwa zrealizował w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Pierwszą tonsurę i cztery niższe święcenia otrzymał 11 stycznia 1852 r. Do subdiakonatu przystąpił 19 września tegoż roku, do diakonatu tydzień później, a do prezbiteratu po kolejnych trzech dniach; wszystkich udzielił mu bp Franciszek Ksawery Wierchlejski. Jako neoprezbiter został skierowany do Medyni, gdzie pracował do 31 sierpnia 1853 r. Następnie zajmował wikariaty: w Gniewczynie do 15 listopada 1856 r., w Przeworsku do 14 września 1858 r., w Święcanach do 31 sierpnia 1859 r., w Krośnie do 31 października 1860 r. i w Dobrzechowie. We wrześniu 1863 roku został kooperatorem, a później administratorem w Kobylance. Po dwóch latach, 18 października 1865 r., zamianowano go wikariuszem dirigensem w Domaradzu, a 5 maja następnego roku objął wikariat w Żołyni. W 1867 roku instytuował się na probostwie w Albigowej. W roku 1874 pozostawał *excurrento* administratorem w Wysokiej. Zmarł 2 stycznia 1886 r.⁴¹.

39. *Galicja (Diecezja przemyska)*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 15, s. 118-119.

40. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 235; *Schematismus pro anno Domini 1883*, s. 249.

41. A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 20, „Zwiastowanie”, 33 (2024), nr 4, s. 317.

Parafią w Gaci kierował ks. Marcin Karpisz. Przyszedł on na świat 9 listopada 1839 r. w Niedźwiedziu. Pochodził z rodziny chłopskiej, był synem Sebastiana Karpisza. Wykształcenie średnie zdobył w C.K. Gimnazjum w Tarnowie, gdzie był konwikturem tamtejszego Seminarium Duchownego. W 1861 roku został przyjęty do tegoż Seminarium. Po trzech latach przeniósł się do Seminarium Duchownego w Przemyślu. Pierwszą tonsurę i cztery święcenia niższe otrzymał w Tarnowie. Święcenia subdiakonatu przyjął 24 czerwca 1865 r., diakonatu dzień później, a prezbiteratu po kolejnych czterech dniach; wszystkich udzielił mu bp Antoni Manastyrski. Pierwszą jego placówką duszpasterską był wikariat w Głogowie Małopolskim. 22 września 1866 r. podjął analogiczne obowiązki w Sokołowie Małopolskim. 19 września następnego roku został kooperatorem w Mrowli, gdzie 1 listopada 1874 r. objął tymczasowy zarząd parafii. Od 4 maja 1875 r. był kooperatorem w Radomyślu. 20 lipca tegoż roku został zamianowany ekspozytem w Gaci. W tym samym roku, 2 listopada, powierzono mu obowiązki duszpasterskie w Krzemienicy, a 20 listopada tegoż roku wikariusza dirigensa w Przeworsku. Z dniem 23 października 1877 r. instytuował się na probostwie w Gaci. W kwietniu 1888 roku przeniósł się na probostwo w Markowej. W roku 1894 otrzymał odznaczenie *Expositorium Canonice*. Zmarł 23 lipca 1900 r.⁴²

Proboszczem w Gniewczynie był ks. Jan Biega. Urodził się on w 1832 roku w Mrzygłodzie. Wykształcenie średnie zdobył w C.K. Gimnazjum w Przemyślu. Po maturze wstąpił w 1853 roku do Seminarium Duchownego w Przemyślu. Pierwszą tonsurę i święcenia niższe otrzymał 27 lipca 1856 r. Do subdiakonatu przystąpił 31 maja 1857 r., do diakonatu po sześciu dniach, a do prezbiteratu dzień później; wszystkich udzielił mu bp Franciszek Ksawery Wierchlejski. Po święceniach pracował w Przeworsku. 10 sierpnia 1860 r. został wikariuszem w Leżajsku, w roku 1862 w Samborze, w październiku 1863 roku w Jaworowie, 1 marca 1865 r. w Raniżowie, a 1 października 1868 r. w Rzeszowie. Z dniem 26 czerwca 1869 r. instytuował się na probostwie w Zagórzcu. Podjął się tam organizacji szkoły. 11 sierpnia 1876 r. przeniósł się na probostwo w Gniewczynie, a 3 lutego 1891 r. w Stojańcach. Jako proboszcz gniewczyński od roku 1886 pełnił funkcję inspektora szkół ludowych. W Stojańcach zajął się rozbudową świątyni parafialnej. W roku 1880 został wyróżniony przywilejem rakiety i mantoletu. Zmarł 30 września 1906 r., został pochowany w Stojańcach⁴³.

W Handzlówce stanowisko proboszcza zajmował ks. Wiktor Rondewald. Kapłan ten urodził się w roku 1831. Przygotowanie do kapłaństwa odbył w Semi-

42. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 263; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 12, „Zwiastowanie”, 31 (2022), nr 4, s. 276-277.

43. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 51; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 2, „Zwiastowanie”, 29 (2020), nr 2, s. 219-220.

narium Duchownym w Przemyślu. Świecenia kapłańskie otrzymał w roku 1844. Jako neoprezbiter został skierowany do Przeworska, gdzie pracował do 15 lutego 1847 r. Kolejno podejmował posługę duszpasterską w Jaworowie, a od 1856 roku w Mużyłowicach. Z dniem 1 września 1866 r. instytuował się na probostwie w Handzlówce. 1 listopada 1893 r. przeszedł na emeryturę. Zmarł 5 stycznia 1894 r. w Handzlówce⁴⁴. Przy okazji wizytacji w 1882 roku opisano go następująco: „60 letni proboszcz, pełniący z wszelkiem poświęceniem trudny swój urząd pasterski rok już 25-ty, ks. Wiktor Rondewald, lubiany i kochany dla swoich pięknych przymiotów, nie tylko od własnych parafian ale i od całego okolicznego duchowieństwa. W gościnny też sposób, i o ile mógł, podejmował u siebie ks. Biskupa i całe jego otoczenie. Umiał ocenić ks. Biskup to poświęcenie jego, oświadczając, że już tu przebył czyścić”⁴⁵.

Rzadcą parafii husowskiej pozostawał ks. Leonard Piel. Urodził się 5 listopada 1844 roku w Sokołowie Małopolskim. Był synem mieszczan Bartłomieja Piel i Marianny z Nowaków. W roku 1868 został zaliczony w poczet alumnów Seminarium Duchownego w Przemyślu. Pierwszą tonsurę i święcenia niższe otrzymał 30 kwietnia 1871 r. Do subdiakonatu przystąpił 28 kwietnia 1872 r., do diakonatu trzy dni później, a do prezbiteratu po kolejnych czterech dniach; wszystkich udzielił mu bp Maciej Hirschler. Po święceniach, w dniu 17 lipca 1872 r. został skierowany do Kosiny. 7 stycznia 1875 r. objął na krótko wikariat w Krzemienicy, po czym 4 marca tegoż roku powrócił na analogiczne stanowisko do Kosiny. Z dniem 28 lipca 1880 r. instytuował się na probostwie w Husowie. Zmarł 14 sierpnia 1893 r.⁴⁶ W 1882 roku notowano o nim: „Rok dopiero drugi, jak zainstituował się na to beneficyum. Jest to kapłan ze wszechmiar sumienny, pełen gorliwości i najlepszych chęci, ale od razu zmienić parafii, to i najgorliwszy pasterz nie potrafi. On też na wstępie zaraz rozwinął całą energię, a skutek jego pasterskiej działalności dziś już jest widocznym. Miał on do przełamania nie małe trudności, które powoli znikać poczynają. W dobrym stanie nie zastał ni kościoła, ni budynków plebańskich, które miały pozór raczej jakiejś rudery żydowskiej, niżeli domu kapłana katolickiego. Za jego staraniem i kościółek wygląda dosyć czysto i schludnie, jak prawdziwy dom boży; na zewnątrz otoczył go parkanem,

44. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 763; *Wiadomości dyecezyalne*, „Gazeta Kościelna”, 1 (1893), nr 43, s. 387; *Zmarli*, „Przegląd Polityczny, Społeczny i Literacki”, 10 (1894), nr 5, s. 3.

45. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 142.

46. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 631; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 23, „Zwiastowanie”, 34 (2025), nr 3, s. 239-240; B. Walicki, *Ks. Leonard Piel (1844-1893)*, „Rocznik Kolbuszowski”, 25 (2025), s. 175-197; J. B., *Ś. p. ks. Leonard Piel. (Wspomnienie pośmiertne)*, „Gazeta Kościelna”, 1 (1893), nr 31, s. 269-270.

gontem pobił i oszalował, wybudował szpichlerz, plebanią i kuchnię, na co wiele z własnych ekspensował funduszów⁴⁷.

Probostwo w Kańczudze zajmował ks. Władysław Prus Studziński. Urodził się on 25 czerwca 1827 r. w Ułazowie. Był synem plenipotentą dóbr ordynacji Zamoyskich Andrzeja Studzińskiego i Anieli z Pawłowskich. Wykształcenie średnie zdobył w Przemyślu. Przygotowanie do kapłaństwa odbył w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Świecenia kapłańskie przyjął 7 sierpnia 1853 r. z rąk bpa Franciszka Ksawerego Wierchlejskiego. Jako neoprezbiter otrzymał aplikatę do Jaćmierza. Później otrzymał aplikatę do Rymanowa. Kolejno od 1856 roku duszpasterzował w Dobrzechowie. Od 1 września 1857 r. pracował jako katecheta gimnazjalny w Przemyślu. Z dniem 18 stycznia 1873 r. został instytuowany jako proboszcz w Kańczudze. Zajął się tam odnowieniem kościoła parafialnego. Po dziesięcioleciu, w dniu 1 marca 1883 r., przeniósł się na probostwo w Przeworsku. W 1870 roku został wyróżniony przywilejem rakiety i mantoletu. Zmarł 18 września 1896 r., został pochowany w Przeworsku⁴⁸. W sprawozdaniu wizytacyjnym w roku 1882 podkreślono, że był „dla swojej gorliwości i cnót kapłańskich i obywatelskich powszechnie ceniony i szanowany”⁴⁹. Podobnie w „Czasie” informowano: „imię X. Studzińskiego jest jednym z tych imion w dekanacie, szlachetnych i zacnych, któremu należy się miłość i poszanowanie”⁵⁰.

Parafią w Manasterzu kierował ks. Antoni Dymnicki. Kapłan ten urodził się 4 grudnia 1833 r. w Brzostku. Był synem Grzegorza Dymnickiego i Marianny z Juskiewiczów. Kształcił się w szkole elementarnej w Przeworsku oraz C.K. Gimnazjach w Rzeszowie i Przemyślu. Po maturze w roku 1855 rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie we Lwowie. W kolejnym roku wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemyślu. Pierwszą tonsurę przyjął 12 stycznia 1858 r., a święcenia niższe 24 października tegoż roku. Subdiakoniat otrzymał 3 czerwca 1860 r., diakonat dzień później, a prezbiterat po kolejnych sześciu dniach; wszystkich udzielił mu bp Franciszek Ksawery Wierchlejski. Pierwsze kroki na drodze kapłańskiej postawił w Jeżowie, gdzie pracował od 14 czerwca 1860 r. do 12 października 1862 r. Kolejno był wikariuszem w Bieździedzy do 15 czerwca 1863 r. i w Moszczenicy do 9 września 1864 r. Później zajmował stanowisko kooperatora i katechety w Krośnie. Od 11 grudnia 1866 r. był wikariuszem w Kołaczycach, a od 5 kwietnia następnego roku w Kobylance. W dniu 29 lutego 1868 r. objął probostwo w Manasterzu. Zajął się tam restauracją starego kościoła, a w latach

47. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 141.

48. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 800; J. Balwierczak, *Ś. p. ks. Władysław Prus Studziński*, „Gazeta Kościelna”, 4 (1896), nr 43, s. 388-389.

49. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140.

50. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Kańczuga*, „Czas”, 35 (1882), nr 196, s. 2.

1881-1882 budową nowej świątyni. Z dniem 7 czerwca 1883 r. przeniósł się na probostwo w Kańczudze. Pełnił funkcję delegata do Rady Powiatowej w Łańcucie, był członkiem powiatowej Komisji Szacunkowej. Należał do Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie i Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. Cieszył się przywilejem rakiety i mantoletu. Od roku 1898 pełnił obowiązki dziekana przeworskiego. Zmarł 15 września 1902 r., został pochowany w Kańczudze⁵¹. Podczas wizytacji w roku 1882 scharakteryzowano go: „będąc słabowitym od jakiegoś czasu, nie może sam z takim poświęceniem i gorliwością, jakby tego pragnął, zająć się sterownictwem dusz i poświęcić na usługi parafii”⁵².

Jako rządcę parafii w Markowej wymieniano ks. Stanisława Ziemiańskiego. Urodził się on 30 kwietnia 1844 r. w Brzozowie. Był synem Kazimierza Ziemiańskiego i Marianny z Góreckich. Wykształcenie średnie zdobył w latach 1857-1866 w C.K. Gimnazjum w Przemyślu. W roku 1863 zaangażował się w dzieło narodowyzwoleńcze powstania styczniowego. Po maturze rozpoczął formację ku kapłaństwu w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Do święceń kapłańskich przystąpił 10 sierpnia 1870 r. Jako neoprezbiter trafił do parafii w Przeworsku. W dniu 11 lutego 1876 r. został zamianowany na probostwie w Markowej. Od sierpnia do października 1877 roku był *excurrento* administratorem parafii w Gaci. Był jednym z inicjatorów Kółka Rolniczego w Markowej i szkoły tkacko-sukienniczej w Łańcucie. Pełnił funkcję zastępcy prezesa Rady Powiatowej w Łańcucie, prezesa zarządu powiatowego Towarzystwa Kółek Rolniczych w Łańcucie i członka Rady Oddziału Łańcucko-Jarosławskiego Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego. Należał do Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. W lutym 1888 roku przeniósł się na probostwo w Bieczu. Kontynuował tam restaurację kościoła parafialnego rozpoczętą przez swego poprzednika. Cieszył się odznaczeniem *Expositorium Canoniale*. Zmarł 26 czerwca 1897 r., został pochowany w Bieczu⁵³.

Wspólnocie parafialnej w Nowosieltcach przewodził ks. Andrzej Gonet. Przyszedł on na świat 23 listopada 1829 r. w Korczynie. Był synem Jana Goneta i Katarzyny z Preisnerów. Elementarne wykształcenie zdobył w Korczynie, Krośnie i Jasle. Później uczęszczał do C.K. Gimnazjów w Rzeszowie i Przemyślu. W 1853 roku wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemyślu. Pierwszą tonsurę i święcenia niższe przyjął 27 lipca 1856 r. Do subdiakonatu przystąpił 31 maja następnego roku, do diakonatu sześć dni później, a do prezbiteratu kolejnego dnia; wszystkich udzielił mu bp Franciszek Ksawery Wierchlejski. Pierwszą jego placówką duszpasterską był wikariat w Sieniawie, który zajmował od 8 czerwca 1857 r. Po pięciu latach,

51. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 151; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 6, „Zwiastowanie”, 30 (2021), nr 2, s. 231-232.

52. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140.

53. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 975; K. Szopa K., *Księga bieccy*, Biecz 2008, s. 169.

13 lipca 1862 r., został wikariuszem w Rymanowie, gdzie 23 lipca następnego roku przejął parafię w tymczasowy zarząd. 10 lutego 1864 r. podjął analogiczne obowiązki w Jarosławiu. Od 3 października 1866 r. pracował jako kooperator katecheta szkoły głównej w Leżajsku. 8 listopada 1869 r. został wikariuszem dirigensem w Urzejowicach. 27 kwietnia 1870 r. otrzymał aplikatę na wikariat w Przeworsku, a 12 maja tegoż roku w Lubatowej. Po kilku miesiącach, 13 grudnia 1870 r. instytuował się na probostwie w Nowosielcach. Na przełomie lat 1873/1874 pozostawał *excurrendo* administratorem w Kosinie. Zajął się remontem kościoła parafialnego. W roku 1880 został odznaczony *Expositorium Canonice*, a w maju 1885 roku wyróżniony przywilejem rakiety i mantoletu. 28 maja 1898 r. przyznano mu godność kanonika honorowego Kapituły Katedralnej w Przemyślu, a w roku 1907 honorowego asesora Konsystorza Biskupiego. Zmarł 4 grudnia 1910 r.⁵⁴

Obowiązki proboszcza w Ostrowie pełnił ks. Jan Balwierczak. Urodził się on 15 sierpnia 1838 r. w Nowotańcu. Ukończył C.K. Gimnazjum w Samborze, choć nie uzyskał dyplomu maturalnego. Formację ku kapłaństwu odbył w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Pierwszą tonsurę otrzymał 5 maja 1864 r., a święcenia niższe 14 maja następnego roku. Do subdiakonatu przystąpił 26 maja 1866 r., do diakonatu osiem dni później, zaś do prezbiteratu po kolejnym tygodniu; wszystkich udzielił mu bp Antoni Manastyrski. Pierwszą jego placówką duszpasterską była parafia w Krośnie, gdzie pracował jako kooperator oraz katecheta szkoły męskiej i żeńskiej od 14 czerwca 1866 r. Kolejno był wikariuszem: od 4 czerwca 1870 r. w Raclawicach, od 17 lipca 1871 r. w Pniowie i od 27 czerwca 1872 r. w Strzyżowie. 24 marca 1874 r. został kooperatorem i katechetą szkoły żeńskiej w Jasle. Z dniem 13 września 1878 r. instytuował się na probostwie w Ostrowie. 21 marca 1889 r. został odznaczony *Expositorium Canonice*. Był cenionym kaznodzieją. Opublikował pozycję *Dzwony jako przedmiot sztuki kościelnej* (Kraków 1887) i nekrologi kapłanów przemyskich w prasie lwowskiej, zamieszczał korespondencje na łamach pism lwowskich i krakowskich. Zmarł 29 marca 1903 r.⁵⁵

Na probostwie pantalowickim instytuowany był ks. Roman Aleksander Olkiszewski. Przyszedł on na świat 25 lutego 1845 r. w Cewkowie koło Cieszanowa. Był synem dzierżawcy Juliana Olkiszewskiego. W latach 1858-1865 kształcił się w C.K. Gimnazjum w Przemyślu. Kolejno przygotowywał się do kapłaństwa w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Pierwszą tonsurę otrzymał 5 maja 1867 r., a święcenia niższe 26 kwietnia 1868 r. Do subdiakonatu przystąpił 4 lipca

54. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 237; X. J. F., *Ś. p. ks. Andrzej Gonet*, „Kronika Diecezyi Przemyskiej” [dalej: KDP], 10 (1910), z. 12, s. 693-702; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 9, „Zwiastowanie”, 31 (2022), nr 1, s. 267; Z. Głowacki, *Biogramy zmarłych księży archidiecezji przemyskiej*, Przemyśl 2022, s. 38.

55. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 23; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 1, „Zwiastowanie”, 29 (2020), nr 1, s. 250.

następnego roku, do diakonatu tydzień później, a do prezbiteratu po kolejnych siedmiu dniach. Pierwszą jego placówką kapłańską był wikariat w Jaśle, który zajmował od 17 sierpnia 1869 r. Z dniem 29 maja 1872 r. został administratorem tamtejszej parafii. 15 listopada tegoż roku został kooperatorem w Samborze. 28 sierpnia następnego roku podjął analogiczne zadania w Przemyślu. W dniach 7-8 października 1874 r. zdał egzamin konkursowy na proboszcza. Umożliwiło mu to instytuowanie się na probostwie w Pantalowicach w dniu 23 grudnia 1874 r. Niemal ćwierć wieku później, 30 sierpnia 1899 r., przeniósł się na probostwo w Jaćmierzu. 15 marca 1880 r. otrzymał kościelne odznaczenie *Expositorium Canoniale*, a 11 maja 1903 r. przywilej rakiety i mantoletu. 30 lipca 1909 r. został zamianowany wicedziekanem sanockim, a 15 grudnia 1912 r. dziekanem jaćmierskim. Zmarł 5 grudnia 1920 r.⁵⁶. Korespondencja w „Czasie” z 1882 roku określiła go jako „znanego z gorliwości kapłańskiej”⁵⁷.

Probostwo w Przeworsku zajmował początkowo ks. Ludwik Boczkowski herbu Gozdawa cieszący się tytułem prepozyta. Urodził się on w roku 1800 w Lubszy, w archidiecezji lwowskiej. Do święceń prezbiteratu przystąpił w roku 1824. Pierwsze lata kapłaństwa spędził w rodzinnej archidiecezji, pracując m.in. jako wikariusz w Janowie i Brzeżanach oraz proboszcz w Manasterzyskach. W czerwcu 1832 roku został zamianowany proboszczem w Rzeszowie. Zajął się tam odnowieniem i doposażeniem świątyni farnej. Pełnił też obowiązki wicedyrektora miejscowego C.K. Gimnazjum. W roku 1840 zrezygnował z probostwa i osiadł w Wiedniu. Podejmował tam zadania radcy Konsystorza Arcybiskupiego. Został też włączony do grona kanoników Kapituły Metropolitalnej w Wiedniu. Z dniem 18 kwietnia 1850 r. został instytuowany na probostwie w Przeworsku. Zmarł 2 lipca 1882 r.⁵⁸

Po śmierci księdza Boczkowskiego, już w trakcie wizytacji kanonicznej, parafią przeworską zarządzał tymczasowo ks. Julian Gąsek⁵⁹. Duchowny ten urodził się 25 lutego 1849 r. w Podzwierzyńcu koło Łańcuta. Był synem rolnika Walentego Gąska. Formację ku kapłaństwu rozpoczął w 1869 roku w Seminarium Duchownym we Lwowie. Tam 20 października 1870 r. otrzymał pierwszą tonsurę. Po dwuletnim pobycie we Lwowie przeniósł się do Seminarium przemyskiego. Święcenia niższe przyjął 8 czerwca 1872 r., subdiakon 7 czerwca następnego roku, diakonat dzień później, a prezbiterat po kolejnym tygodniu; wszystkich

56. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 509; AAPrz, Akta Personalne Kapłanów. Tabele Służbowe [dalej: APK RS], Tabela służbowa ks. Romana Olkiszewskiego; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 22, „Zwiastowanie”, 34 (2025), nr 2, s. 240.

57. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Z Przeworskiego*, „Czas”, 35 (1882), nr 195, s. 3.

58. A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 3, „Zwiastowanie”, 29 (2020), nr 3, s. 330.

59. Konkurs na opróżnione beneficjum ogłoszono z terminem do 2 września 1882 r. *Wiadomości dyecezalne*, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 14, s. 112; toż, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 15, s. 120.

udzielił mu bp Maciej Hirschler. Pierwszą jego placówką duszpasterską był wikariat i katechetura w Samborze. Od 1874 roku angażował się też jako kapelan więzienny, a w okresie od listopada 1877 roku do października 1878 roku pełnił obowiązki administratora. W 1880 roku został przeniesiony do Przeworska. Pracował tam jako wikariusz dirigens, a od lipca 1882 roku do marca 1883 roku jako administrator. W latach 1882-1883 był też katechetą dwóch szkół żeńskich. Kolejno we wrześniu 1883 roku został administratorem w Tuligłowach, gdzie w grudniu tegoż roku instytuował się na probostwie. Zmarł 3 czerwca 1886 r.⁶⁰

W Siennowie proboszczem był przedstawiony wyżej dziekan, ks. Tomasz Kowalski. W Sieteszy stanowisko to zajmował ks. Józef Górecki. Kapłan ten urodził się w roku 1812 w Kromanicach. Był synem nadzorcy leśnego Tadeusza Góreckiego. Wykształcenie gimnazjalne zdobył w Przemyślu. Przygotowanie do kapłaństwa rozpoczął w roku 1832 w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Pierwszą tonsurę i święcenia niższe otrzymał 4 kwietnia 1835 r. Do subdiakonatu przystąpił 11 czerwca następnego roku, do diakonatu osiem dni później, a do prezbiteratu 31 lipca tegoż roku; wszystkich udzielił mu bp Michał Korczyński. Pierwsze kroki na drodze kapłańskiej postawił w Kańczudze. W 1841 roku został na krótko wikariuszem w Jaworniku. Jeszcze w tym samym roku instytuował się na probostwie w Sieteszy. W latach 1846-1848 pozostawał *excurrento* administratorem w Markowej. Należał do Towarzystwa Rolniczego w Krakowie. W roku 1880 uzyskał przywilej rakiety i mantoletu. Zmarł 4 listopada 1893 r.⁶¹ W ocenie kronikarza podróży biskupiej w 1883 roku był to „staruszek 70 letni, dbały o swoją parafię, którą całem umiłował sercem, utrzymuje tak kościół jak budynki plebańskie w porządku i dobrym stanie. Wiele aparatów kościelnych nabył on własnym kosztem. (...) z jaką serdecznością i otwartością przemówił do ks. Biskupa, przedstawiając mu swoje owieczki przed kościołem, z taką go też dobrocią serca i gościnnością uraczał w domu wspólnie z całem jego otoczeniem⁶².

Wspólnota parafialna w Urzejowicach pozostawała pod pieczęcią ks. Karola Pawłowskiego. Przyszedł on na świat 30 sierpnia 1834 r. w Ostrowie koło Radymna. Wykształcenie średnie zdobył w latach 1847-1854 we Lwowie oraz (ostatni rok) w Przemyślu. Kolejno odbył formację w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Pierwszą tonsurę otrzymał 27 lipca 1856 r., a święcenia niższe 17 stycznia 1858 r. Do subdiakonatu przystąpił 8 sierpnia 1858 r., do diakonatu sześć dni później, a do prezbiteratu po kolejnych ośmiu dniach. Po przyjęciu święceń został skierowany do Jasła, gdzie od 1 września 1858 r. do 10 czerwca 1864 r. pracował jako wikariusz

60. A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 8, „Zwiastowanie”, 30 (2021), nr 4, s. 273-274.

61. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 239; *Wiadomości dyecezyalne*, „Gazeta Kościelna”, 1 (1893), nr 43, s. 387; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 9, s. 273-274.

62. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 141.

i katecheta w szkole dla dziewcząt. Później został zamianowany administratorem w Dębowcu. Od 30 marca 1865 r. był wikariuszem dirigensem w Sądowej Wiszni. W tym samym roku zdał egzamin konkursowy na proboszcza. Na tej podstawie został zainstalowany na probostwie w Harklowej. Pięć lat później objął probostwo w Urzejowicach. Zajął się tam m.in. renowacją starego kościoła i wzniesieniem nowej świątyni parafialnej. Założył oddział Związku Katolicko-Społecznego, współorganizował czytelną ludową Kółko Rolnicze i Kasę Raiffeisena. W dniu 17 grudnia 1879 r. odznaczono go *Expositorium Canonice*, a 16 września 1895 r. wyróżniono przywilejem rakiety i mantoletu. Nadto 14 lutego 1908 r. przyznano mu tytuł tajnego podkomorzego Ojca Świętego *ad honores*. Prócz tego z dniem 5 czerwca 1886 r. został zamianowany wicedziekanem, zaś 10 października 1902 r. dziekanem przeworskim. W roku 1910 władze diecezjalne obdarzyły go godnością honorowego radcy Konsystorza Biskupiego. Zmarł 24 marca 1917 r., został pochowany w Urzejowicach⁶³.

W dekanacie przeworskim pracowało też kilku wikariuszów. W parafii gniewczyńskiej na stanowisku tym pozostawał ks. Marcin Zajac. Urodził się on w roku 1850 w Warzycach. Pochodził z rodziny chłopskiej. Ukończył szkołę ludową w Jaśle i C.K. Gimnazjum w Rzeszowie. Przygotowanie do kapłaństwa odbył w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Świecenia kapłańskie przyjął 11 czerwca 1876 r. Pierwszą jego placówką duszpasterską był wikariat w Odrzykoniu, gdzie pracował do 20 sierpnia 1879 r. Następnie podjął analogiczne obowiązki w Gniewczynie. Z dniem 15 kwietnia 1885 r. został kooperatorem w Moszczeni-cy. Podczas pobytu w tej parafii zmienił nazwisko na Sanokowski. W 1887 roku skierowano go w charakterze wikariusza do Krościenka. W kwietniu 1888 roku został zamianowany administratorem w Gaci, gdzie w czerwcu tegoż roku instytucował się na probostwie. Wybudował tam nowy kościół i przeprowadził remont plebanii. Założył w parafii Kasę Raiffeisena. Zmarł 9 marca 1911 r. w Krakowie, został pochowany w Warzycach⁶⁴.

Wikariat w Kańczudze zajmował ks. Jan Moszkowicz. Kapłan ten urodził się 29 maja 1851 r. w Grodzisku. Był synem rolnika Andrzeja Moszkowicza. W roku 1873 wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemyślu. Pierwszą tonsurę otrzymał 15 maja 1875 r., a święcenia niższe 7 maja następnego roku. Świecenia subdiakonatu przyjął 10 czerwca 1877 r., diakonatu trzy dni później, a prezbiteratu po kolejnych czterech dniach; wszystkich udzielił mu bp Maciej Hirschler.

63. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 613; AAPrz, Akta Personalne Kapłanów. Tabele Służbowe [dalej: APK RS], Tabela służbowa ks. Karola Pawłowskiego; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 23, s. 208.

64. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 959; *Nekrologia*, „Głos Narodu”, 19 (1911), nr 58, s. 3; X. I. F., *Ks. Marcin Sanokowski*, KDP, 11 (1911), z. 4, s. 216-217; Z. Głowacki, *Biogramy zmarłych księży archidiecezji przemyskiej*, s. 114.

Na pierwszą placówkę duszpasterską został skierowany do Miechocina, gdzie pracował od 16 sierpnia 1877 r. Następnie 16 maja 1879 r. został kooperatorem w Kańczudze. W 1883 roku pełnił tymczasowo obowiązki administratora parafii. 18 września 1885 r. został skierowany na wikariat w Przeworsku. Na początku września 1887 roku zamianowano go administratorem w Kaszycach, a 16 września tegoż roku instytuował się na tamtejszym probostwie. Zmarł 26 marca 1894 r.⁶⁵.

W Pantalowicach wikariuszem pozostawał ks. Leon Niebieszczański. Urodził się on 24 lutego 1851 r. w Rudkach. Był synem mieszczanina Wincentego Niebieszczańskiego. Po zdobyciu wykształcenia gimnazjalnego w Samborze w 1869 roku został przyjęty do Seminarium Duchownego w Przemyśle. Pierwszą tonsurę przyjął 30 kwietnia 1871 r., a święcenia niższe 8 czerwca następnego roku. Do subdiakonatu przystąpił 7 czerwca 1873 r., do diakonatu następnego dnia, do prezbiteratu 21 września 1873 r.; wszystkie otrzymał z rąk bpa Macieja Hirschlera. Na pierwszą placówkę duszpasterską został posłany 22 września 1873 r. do Sanoka. Przebywał tam do 18 lutego 1874 r. Kolejno był wikariuszem: w Odrzykoniu do 18 stycznia 1875 r., w Strzyżowie do 29 stycznia 1876 r., w Jasionowie do 3 kwietnia 1878 r., w Moszczenicy do 6 kwietnia 1881 r., w Pantalowicach do 10 lutego 1882 r., w Manasterzu do listopada tegoż roku, w Pysznicy do 4 września 1883 r., w Polanie do 3 listopada 1885 r., w Jaworowie do sierpnia 1888 roku, w Lubeni do listopada 1889 roku, w Czudcu do września 1891 roku i w Sędziszowie Małopolskim do 1896 roku. Następnie podjął pracę duszpasterską w diecezji Kurytyba, w Brazylii. Miejscem jego aktywności były: Abranches w latach 1896-1906, Santa Candida w latach 1906-1915, Kurytyba do roku 1917 i Irati. Zmarł 1 marca 1918 roku w Kurytybie⁶⁶. Wspomnieć tu można, że gdy ksiądz Niebieszczański został skierowany do Manasterza „na czas słabości miejscowego proboszcza”⁶⁷, na wikariacie pantalowickim odnotowywano wakaty.

Spśród grona wikariuszów kilku pełniło obowiązki w Przeworsku. Pierwszym był wspomniany ks. Julian Gąsek. Na wikariacie przeworskim pracował też ks. Szymon Bałaban. Duchowny ten urodził się 20 października 1845 r. w Trześniowie. Był synem rolnika Ignacego Bałabana. Wykształcenie średnie zdobył w C.K. Gimnazjach w Rzeszowie i Lwowie, gdzie zdał egzamin dojrzałości. Formację ku kapłaństwu rozpoczął w roku 1868 w Seminarium Duchownym w Przemyśle. Pierwszą tonsurę i święcenia niższe otrzymał 30 kwietnia 1871 r. Święcenia subdiakonatu otrzymał 28 kwietnia następnego roku, diakonatu trzy dni później,

65. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 559; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 20, s. 334-335.

66. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 567; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 21, „Zwiastowanie”, 34 (2025), nr 1, s. 272.

67. *Diecezja przemyska*, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 6, s. 48.

a prezbiteratu po kolejnych czterech dniach; wszystkich udzielił mu bp Maciej Hirschler. Pierwszą jego placówką duszpasterską był wikariat w Niewodnej, który zajmował od 16 sierpnia 1872 r. Kolejno 1 sierpnia 1874 r. został kooperatorem w Górnem. Od 9 grudnia 1876 r. pełnił obowiązki wikariuszowskie w Gniewczynie, a od 26 maja 1879 r. w Przeworsku. Z dniem 12 marca 1882 r. instytuował się na probostwie w Kosienicach. W 1904 roku był *excurrento* administratorem w Kaszycach. 1 czerwca 1896 r. uzyskał odznaczenie *Expositorium Canoniale*, a w 1910 roku przywilej rakiety i mantoletu. W 1908 roku został pierwszym przewodniczącym Kasy Raiffeisena w Kosienicach. Zmarł 7 listopada 1919 r.⁶⁸

Gdy ksiądz Bałaban opuścił wikariat przeworski, na jego miejsce skierowany został ks. Piotr Wenc⁶⁹. Przyszedł on na świat w 1851 roku. Przygotowanie do kapłaństwa odbył w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Do święceń prezbiteratu przystąpił w roku 1879. Pierwszą jego placówką duszpasterską był wikariat w Harcie. W czerwcu 1881 roku został skierowany do Krzemienicy. W marcu 1882 roku podjął obowiązki kooperatora w Przeworsku. W sierpniu 1893 roku został zamianowany administratorem w Husowie. Pod koniec tegoż roku instytuował się na tamtejszym probostwie. W latach 1893-1902 pełnił obowiązki wicedziekana przeworskiego. Został odznaczony ekspozytorium kanonickim. Zmarł 24 października 1905 r.⁷⁰

Parafia przeworska była również polem pracy ks. Mikołaja Wróblewskiego. Przyszedł on na świat w roku 1850. Formację ku kapłaństwu odbył w Seminarium Duchownym w Przemyślu. Święcenia kapłańskie przyjął w roku 1876. Jako neoprezbiter trafił do parafii w Grodzisku, gdzie pracował do 15 stycznia 1880 r. Kolejno został wikariuszem w Przeworsku. 23 marca 1883 r. podjął obowiązki duszpasterskie w Górnem, a w styczniu 1886 r. w Głogowie Małopolskim. Później na krótko od października tegoż roku zajmował wikariat we Frysztaku. W dniu 25 stycznia 1887 r. instytuował się na probostwie w Górnem. Jesienią 1906 roku przeszedł na emeryturę. Zmarł w marcu 1915 roku w Tarnopolu⁷¹.

Zaznaczyć należy, że duchowieństwo dekanalne zostało bardzo dobrze ocenione przez sprawozdawców pobytu biskupa Soleckiego w 1882 roku. Znakiem tego może być zapis: „Gościnność też tak ze strony panów świeckich jak i duchowieństwa była widoczną. (...) Ks. Biskup, okazywaniem swej ojcowskiej względem

68. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 24; A. Motyka, *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej*, cz. 1, s. 251.

69. *Diecezja przemyska*, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 6, s. 48.

70. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 899; M. Boratyn, *Dzieje parafii husowskiej do 1918 roku*, w: *Husów. Wieś na Pogórzu Dynowskim w ujęciu monograficznym*, red. A. Uchman, Husów 2010, s. 227 i in.

71. AAPrz, Księga nr 250, Status Cleri 1875, s. 949; K. Ożóg, *Dzieje parafii Górno 1599-1999*, Górno-Rzeszów 1999, s. 84 i nn.

duchowieństwa miłości, usposabiał kler względem siebie jak najlepiej i pozyskał jego serca⁷². Na innym miejscu pisano: „Już w czasie pierwszej swojej bytności (w miesiącu lipcu) w dekanacie przeworskim umiał ks. Biskup pozyskać sobie serca tak całego kleru dekanalnego, jak nie mniej serca ludu i obywatelstwa”⁷³.

Kapłani diecezjalni nie byli jedynymi osobami duchownymi na terenie dekanatu rzeszowskiego. Wskazać tu należy konwent ojców bernardynów w Przeworsku. Klasztor ten uposażył Rafał Tarnowski z Jarosławia, a fundację przyjął wikariusz generalny zakonu Marek z Bolonii w roku 1465. Według świadectwa z jesieni 1881 roku Gwardianem był o. Maurycy Miętus, który przyszedł na świat w roku 1852, a do święceń przystąpił w roku 1876. Obsadę stanowiło dwóch kapłanów. Byli to: wikariusz o. Urban Błaszczyk, urodzony w roku 1838 i ordynowany w roku 1872 oraz o. Wiktor Serednicki, urodzony w roku 1841 i ordynowany w roku 1871. Prócz nich mieszkał tam kapłan z Królestwa Polskiego ks. Konstanty Pasek. W klasztorze przebywało też trzech braci laików. W ciągu roku nastąpiły pewne zmiany kadrowe. Obowiązki wikariusza pełnił o. Symforian Gdowski, który urodził się w roku 1852, a wyświęcony został w roku 1880. Trzecim kapłanem zakonnym pozostawał kaznodzieja o. Władysław Sojka, który urodził się roku 1852, a do święceń przystąpił w roku 1878. Niezmieniona pozostała liczba braci laików. Byli nimi: dozorca br. Damian Zurowetz, urodzony w roku 1804, krawiec br. Lucjan Supel, urodzony w roku 1846 i zakrystianin br. Dezydery Kabat, urodzony w roku 1822. Pierwszy z nich wstąpił do zakonu w roku 1836, drugi w roku 1872, a trzeci w roku 1862. Tylko pierwszy był po ślubach wieczystych złożonych w roku 1841; dwaj pozostali złożyli pierwszą profesję w roku 1882⁷⁴. Dodatkowe informacje przynosi lektura *Słownika Geograficznego*: „Klasztor bernardynów, otoczony murem z basztami, jest piętrowym czworobocznym budynkiem. Dziedziniec wewnętrzny tworzy ogród kwiatowy, otoczony krytymi korytarzami. Dziedzińcyk ten nazywają, patelnią. Do klasztoru prowadzi furta z gotyckim napisem. (...) Klasztor tutejszy, jeden z najdawniejszych w Polsce, mieni swym założycielem Rafała Tarnowskiego lub jego brata Spytka. Według Niesieckiego (powołującego się na Wadinga Annal. Min. i napis w kościele) został zbudowany 1476 r. w miejsce drewnianego, założonego przez św. Jana. Kapistrana (przed 1453 r.). Obecnie w klasztorze przebywa 3 zakonników i 2 laików. W pierwszej połowie obecnego stulecia klasztor ten służył za więzienie dla duchownych”⁷⁵.

72. *Galicja (Diecezja przemyska)*, s. 119.

73. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 139.

74. *Schematismus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. N. Francisci regularis observantiae vulgo Bernardinorum Provinciae Galicianae sub titulo Immaculae Conceptionis B. V. Mariae ad annum Christi 1883*, Leopoli [1882], s. 15. Zob. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 217; *Szematyzm na rok 1883*, s. 230.

75. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. IX, s. 184.

Na terenie dekanatu znajdowały się również dwa żeńskie domy zakonne. Pierwszym była placówka Sióstr Miłosierdzia (szarytek) w Przeworsku ufundowana w roku 1781 przez księcia Antoniego Lubomirskiego i jego żonę Zofię. Jesienią 1881 roku przełożoną była s. Tekla Jadwiga Remin, urodzona w roku 1844, która złożyła profesję zakonną w roku 1861. Wspólnotę tworzyło też siedem sióstr. Były to: ekonomka s. Franciszka Szlingiewiczówna, kuchenna s. Angela Żebrowska, infirmerka s. Maria Franciszka Wolff oraz s. Gabriela Cieplińska, s. Helena Salomea Witwicka, s. Stanisława Wiktorja Preis i s. Aleksandra Salomea Ćwietkowiczówna. W ciągu roku nastąpiły niewielkie zmiany w obsadzie: nową ekonomką została s. Melania Konowska, a dodatkowo przybyła s. Anna Józefa Misiakiewicz⁷⁶. Według *Słownika Geograficznego* połączony z kościołem i szpitalem klasztor „Założył ks. Antoni Lubomirski, kaszt. krak., w 1781 lub 1785 r., prawdopodobnie na gruzach kościoła św. Michała, za bramą krakowską, przy którym także był szpital uposażony przez Rafała na Jarosławiu i Tarnowie Tarnowskiego. Uposażenie pomnożyła Elżbieta z ks. Czartoryskich ks. Lubomirska. W klasztorze tym przebywa zwykle 7 sióstr, które opatrują 30 chorych i wychowują 10 sierot”⁷⁷.

Drugą żeńską placówką był dom filialny Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Panny Maryi w Rączynie należącej do parafii pantalowickiej. Był on podporządkowany domowi macierzystemu w Starej Wsi. Tamtejsza wspólnota była mniej liczna; tworzyły ją cztery siostry. Jesienią 1881 roku obowiązki przełożonej pełniła s. Anna Melania Gdula, urodzona w roku 1846, która złożyła profesję w roku 1874. Prócz niej mieszkaly tam: s. Anna Ulanowska, s. Maria Cecylia Piekłus i s. Anna Izydora Bobkówna. W ciągu następnego roku odnotowano spore zmiany kadrowe. Działalnością domu kierowała przełożona s. Zofia Prakseda Pelczar, urodzona w roku 1845, a pozostająca w zakonie od roku 1873. Wśród rezydentek wymieniano: s. Annę Mistak, s. Agnieszkę Pelc, s. Katarzynę Leonardę Dobrowolską i s. Annę Izydorę Bobkównę⁷⁸.

Miejsca święte

Szczególnymi miejscami na terenie dekanatu były świątynie. To właśnie tam kapłani szafowali sakramenty i głosili słowo Boże. Tam następowało uświęcenie wiernych i tam również skupiało się życie religijne lokalnych wspólnot. Najważniejszą rangę posiadały kościoły parafialne, które stanowiły ośrodki prowadzonego duszpasterstwa. Jak pisano w 1882 roku: „powiedzieć można niemal o wszystkich

76. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 223; *Schematismus pro anno Domini 1883*, s. 236.

77. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. IX, s. 184.

78. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 229; *Schematismus pro anno Domini 1883*, s. 243.

kościółach dekanatu przeworskiego, (...) albo przed nie dawnymi czasy zostały odnowione, albo też ich restauracja w dalszym toku bliską jest ukończenia”⁷⁹. W analizowanym okresie większość placówek duszpasterskich na omawianym terenie dysponowała drewnianymi świątyniami. Murowane budowle będące ośrodkami kultu zlokalizowane były tylko w Kańczudze, Przeworsku i Sieteszy. Mieszany, drewniano-murowany charakter posiadał kościół w Ostrowie.

Szczegółne miejsce na mapie dekanatu zajmował Przeworsk. Pierwszy kościół pw. św. Katarzyny miał tu powstać w 1387 roku; sześć lat później erygowano przy nim parafię. Rozebrano go po roku 1793. W latach 1439-1473 prowadzący duszpasterstwo bożogrobcy zbudowali nową świątynię pw. Ducha Świętego. W roku 1627 dobudowano do niej dzwonnice, a w latach 1692-1718 kaplicę Bożego Grobu, konsekrowaną w roku 1727. W roku 1795 przebudowano szczyt wieży, a w 1845 roku obniżono dach⁸⁰. O tamtejszej świątyni farnej *Słownik Geograficzny* informował: „Ozdobą miasta są trzy kościoły. Parafialny w stylu ostrołukowym, z trzema nawami. W prezbiterium jest płaskie ostrołukowe sklepienie, malowane w złote gwiazdy. Na ścianach wiszą portrety starożytne papieży, przeorów Miechowitów i członków rodziny ks. Lubomirskich. W głównym ołtarzu (toskański renesans) znajduje się Chrystus na krzyżu a nad ołtarzem godło Miechowitów. Ołtarzy jest 11. Po prawej stronie wielkiego ołtarza wisi na ścianie obraz M. B. z napisem gotyckim w otoku; jestto pomnik Rafała na Jarosławiu i Przeworsku Tarnowskiego († 1409). Jest to ciekawy zabytek dawnej sztuki, podobnie jak i spizowa chrzcielnica w kształcie kielicha, z gotyckim napisem i datą odlewu (1400 r.). Do kościoła przybudowano w pierwszej połowie XVII w. kaplicę Grobu Chrystusa, według rozmiarów kaplicy jerozolimskiej. Z tego samego czasu pochodzi dzwonnica (dzwon z r. 1627) i sygnaturka. Wieża kościelna nad wielkimi drzwiami, ośmiogranna, została dwukrotnie zniżaną. Z zakrystyi prowadzi kryty krużganek, wsparty na arkadach, do piętrowego domu, dawniej klasztoru miechowitów. Z kościoła i kaplicy prowadzą schody zamknięte płytami do krypty, w której się znajduje grobowiec ks. Lubomirskich”⁸¹. Przy okazji wizytacji w 1882 roku obiekt scharakteryzowano jako „wspaniała świątynia”⁸².

79. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 139.

80. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 144-145. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997. Album*, Przemysł 1997, s. 364; S. Kozak, *Przeworsk*, w: *Encyklopedia Katolicka* [dalej: EK], t. XVI, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2012, kol. 718.

81. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. IX, s. 184.

82. *Galicja. Dycezya przemyska*, s. 113. Podczas wizytacji w roku 1910 odnotowano: „Kościół w Przeworsku imponuje starożytnością, stylem i rozmiarami. Jest pokryty blachą, pociągniętą pokostem. Obecny proboszcz ks. Leon Gondelowski, jakkolwiek niedługo jeszcze pasterzuje w Przeworsku, przecież już wiele dla tej świątyni uczynił. Kościół już w części odrestaurowano; obniżono teren podwórza kościelnego, osuszono mury i poprawiono je starannie.

Zatrzymać się tu należy nad innymi kościołami w dekanacie. Kościół w Albigowej wzniesiony został w roku 1542, w miejscu wcześniejszej budowli drewnianej z roku 1462. Konsekwował go w roku 1683 bp Jan Zbąski⁸³. W przypadku tego ośrodka podczas wizytacji relacjonowano jedynie lakonicznie, że był „w kępie zielonych drzew”⁸⁴.

Podstawowe informacje schematyzmowe o punkcie sakralnym w Gaci przekazywały, że pierwszy drewniany kościół został tam zbudowany w XVI wieku. Nową świątynię wzniesiono w roku 1692; była ona tylko benedykowna⁸⁵. Autor hasła w *Słowniku Geograficznym* nadmienił jedynie: „Podczas napadu w r. 1624

Prostokątne drewniane ramy w oknach zastąpiono żelaznemi ostrołukowemi. (...) Wnętrze kościoła zdobi dziewięć ołtarzy. Lecz cztery dla starości muszą być koniecznie zastąpione nowymi. Uwagę zwraca starożytna spiżowa chrzcielnica, której nakrywę kosztem 100 koron niedawno odnowiono. (...) Zakrystya, odmalowana czysto w roku bieżącym, jest obszerna i utrzymana porządnie. Ozdobą jej jest duży krzyż z wizerunkiem Zbawiciela z końca XVII wieku, bardzo misternie wykonany, Szat liturgicznych i naczyń kościelnych jest liczba dosyć pokaźna; wiele z nich świeżo odrestaurowano i do użytku przeznaczono. W schowku obok zakrystyi przechowane są stare portrety Miechowitów. Kościół otacza starożytny mur, wymagający jednak już dzisiaj gruntownej restauracyi”; *Wizytacya kanoniczna J. E. Ks. Biskupa Józefa Sebastjana Pelczara, dokonana w maju 1910 r.*, KDP, 10 (1910), z. 9, s. 457.

83. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 139. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 275; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna diecezji przemyskiej*, „Nasza Przyszłość”, 46 (1976), s. 80; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej województwa podkarpackiego*, red. K. Zieliński, Rzeszów 2015, s. 343.

84. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 142. Obiekt został rozebrany w roku 1895. Przy okazji kanonicznej wizytacji dekanatu przeworskiego w 1910 roku notowano o nowej świątyni: „Kościół w Albigowej jest nowy, wybudowany z cegły w roku 1897. Stoi na miejscu dawnego drewnianego, który wystawiono jeszcze w r. 1462 pod wezwaniem N. M. P. Styl jego oryginalny, a zewnętrzna postać przypomina nieco budowlę stylu zakopiańskiego. Uwagę zwraca szczególnie oryginalna wieża i sygnatura na kościele. Kościół jest jednonawowy i dlatego może nie robi takiego wrażenia, jak inne świątynie. Prócz wielkiego ołtarza, w którym umieszczono piękny wizerunek Ukrzyżowanego, posiada dwa barokowe ołtarze boczne, wzięte z dawnego kościółka i ładnie odrestaurowane. Z dawnego kościoła przeniesiono do nowego także odnowioną charakterystyczną ambonę, ozdobioną posągami ewangelistów w stylu barokowym. W oryginalnych okrągłych oknach kościoła dano różnokolorowe oszklenie. Malowanie wewnętrzne przypomina secesję; w tym także stylu wymalowano w prezbiterium na ścianie po stronie ewangelii obraz Zwiastowania N. M. P. a obok niego już w nawie obraz Wniebowzięcia Maryi i obraz, przedstawiający powrót syna marnotrawnego do ojca. Wewnętrzną ozdobę kościoła stanowi kilka pięknych nowych sztandarów”; *Wizytacya kanoniczna*, KDP, 10 (1910), z. 9, s. 461.

85. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 140. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 358; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 83; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 353.

zniszczyli tatarzy Gać i spalili dawny kościół⁸⁶. O świątyni gackiej zapisy wizytacyjne właściwie milczały⁸⁷.

Budowę drewnianej świątyni Gniewczyny datowano na 1725 rok. Wzniesiono ją w miejsce wcześniejszej, również drewnianej, datowanej na czas po roku 1340 i odbudowanej po zniszczeniu w XVII wieku. Nowy kościół konsekrowano w roku 1754. W omawianym okresie trwała budowa kolejnej, murowanej świątyni⁸⁸. Inne źródło przekazało natomiast o Gniewczynie: „ma kościół parafialny rzym. kat. drewniany, zbudowany w r. 1725 w miejscu spalonego jeszcze w r. 1624 przez Tatarów”⁸⁹. Podczas wizytacji w 1882 roku zaznaczono o parafii gniewczyńskiej jedynie, że „Postarano się o wymurowanie nowej świątyni”⁹⁰.

Miejsce święte w Handzlówce zbudowano prawdopodobnie w połowie XVII wieku. Kościół ten zastąpił wcześniejszą świątynię spaloną podczas najazdu tatarskiego w roku 1624. Obiekt konsekrował w 1755 roku bp Wacław Hieronim Sierakowski⁹¹. Na temat tego domu Bożego informowano: „kościółek tuż przy drodze, drewniany, szczupły i ubogi, ale schludny, aparaty kościelne w czystości i porządku. Plebania, od kościoła paręset metrów odległa, stoi na wysokiej górze. Przystęp bardzo przykry. Przechodzi się przez trzy kładki, ponad potokami, które ręcze, acz nie wielkie, ale gdy gwałtowne deszcze spadną, w oczach rosną, srożą się, burzą, a na spienionym grzbiecie unoszą wszelkie stawiane im w biegu zapory. Komunikacja też w skutek tego między kościołem a plebanią utrudniona. Trafiło się raz, że w czasie odpustu na św. Piotra poszli księża na nieszpory i nie wrócili

86. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. II, s. 433.

87. Kościół gacki został rozebrany pod koniec XIX wieku. Na innym miejscu można było przeczytać o nowej świątyni: „Kościół nowy, murowany z cegieł, staraniem teraźniejszego ks. Proboszcza a kosztem parafian wzniesiony r. 1893, w następnym roku przez ś. p. bisk. Jakóba Głazera konsekrowany, o trzech nawach i trzech ołtarzach, z wieżą na froncie i sygnaturką, kryty blachą, otoczony sztachetami żelaznymi na podmurowaniu, ze słupkami z cegły czerwonej. Posadzka kościoła z kamienia sztucznego. Styl kościoła dokładnie oznaczyć się nie da; przeważają motywa romańskie i nowoczesne, prawie secesyjne. Wewnątrz wymalowany udatnie, tak, że malowanie łagodzi pewną ciężkość sklepień nad filarami. Ogółem tak zewnątrz, jak wewnątrz sprawia dobre wrażenie. Stary kościół drewniany nosił tytuł Wszystkich Świętych; nowy kościół konsekrowano pod tyt. Wniebowzięcia. N. P. Maryi. Organy nowe bardzo dobre i na zewnątrz wspaniałe. Zabytków starych tu niema”; *Wizytacje kanoniczne Najprzewiel. Księdza Biskupa Sufragana Karola Józefa Fischera w roku 1910*, KDP, 10 (1910), z. 12, s. 681.

88. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 140. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 359; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 83; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 353.

89. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. II, s. 626.

90. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 139.

91. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 141. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 293; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 356.

do pomieszkania plebańskiego, bo woda kładki uniosła. Poza trzecią kładką pną się nieregularne schody, jakie sto kilkanaście w górę ku plebanii. (...) Najbardziej uderzyła ks. Biskupa ta trudna w czasie zimy po gołoledzi przeprawa. Trafiło się, odrzekł proboszcz, żem nieraz upadł, bo i kij, w ostrze zaopatrzony, nie zawsze się przyda⁹².

Według schematyzmu diecezjalnego data powstania pierwszego drewnianego kościoła husowskiego nie była znana. Wzmiankowano o nim w roku 1443. Po jego zniszczeniu podczas najazdu tatarskiego zbudowano nowy w roku 1633. Obiekt przebudowano w roku 1795. Nie zachowały się informacje dotyczące poświęcenia budowli⁹³. *Słownik Geograficzny* podał tylko: „W r. 1624 spalili kościół Tatarzy, przyczem zabili proboszcza Jakuba Wanata”⁹⁴. Prezentacja tej świątyni zajęła niewiele miejsca na kartach sprawozdania wizytacyjnego: „Kościółek, postawiony na dolinie, otoczony szumiącym strumyczkiem i lipami, plebania zaś na wzgórzu, dokąd przystęp bardzo przykry, czasami nawet utrudniony”. W odniesieniu do kołatora zaznaczono z kolei: „Nie małą pomoc w tym względzie przynosi proboszczowi patron probostwa, p. Oborski, poseł na sejm, a raczej dwie jego siostry, panny Oborskie. One są prawdziwemi dobrodziejkami tego kościoła. Wszystko, co tu widać, za ich przeważnie staraniem się stało. Nie mało zajęły ks. Biskupa antipendium i obrazy w kościele, malowane przez jedną z tychże panien”⁹⁵.

92. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 142. Kościół został rozebrany po wzniesieniu nowego na początku XX wieku. Warto tu przywołać relację z 1910 roku na temat nowej świątyni: „Kościół nowy, murowany z cegieł, kryty dachówką, o 3 nawach, z wieżą na froncie i sygnaturką, w stylu gotyckim, zbudowany w r. 1907 według planów p. archit. Stan. Majerskiego. Budowę rozpoczął ś. p. ks. Władysł. Krakowski, proboszcz tutejszy († 1907), skończył teraźniejszy ks. Proboszcz. Ołtarze dotychczas prowizoryczne, wyjąwszy menzę wielkiego ołtarza. Malowanie ma przyjść później. Ten kościół, dotąd tylko benedykowany, przypadło ks. Biskupowi konsekrować”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 12, s. 687.

93. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 141. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 277; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 85; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 357. Kościół został rozebrany w roku 1922; wcześniej, w latach 1912-1916, wzniesiono kolejną, murowaną świątynię.

94. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. III, s. 227.

95. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 141. Wiedzę tę poszerzał zapis z 1910 roku: „Kościół stoi w dolinie u stoku góry, plebania zaś wraz z budynkami gospodarskimi na górze; grunt drogi trochę gliniasty, błoto więc było wielkie i gęste. Kościół drewniany, postawiony zapewne po r. 1624, w którym, jak czytamy w szematyzmie, Tatarzy dawny kościół spalili, a proboszcza zabili. Czy konsekrowany, niewiadomo, Co do budowy, nie posiada wartości zabytku godnego zachowania, Trzy ołtarze małe, ale dosyć piękne. Ponieważ kościół jest stary i dla parafii liczącej przeszło 2600 dusz bardzo szczupły, parafianie zamierzają wznieść kościół nowy. Ks. Biskup konferując z nimi namawiał ich, by postawili kościół na górze, bliżej plebanii, czego oni sobie życzą”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 12, s. 685.

Świątynia w Kańczudze wzniesiona została prawdopodobnie przed rokiem 1391 w stylu gotyckim. Pierwotnie nosiła wezwanie Ducha Świętego. Po rozbudowie w roku 1605 obiekt zyskał styl renesansowy. Konsekwował go w roku 1611 bp Stanisław Sieciński, nadając jako patrona św. Michała Archanioła. Na początku XVII wieku dobudowano od południowej strony bezkopułową kaplicę św. Anny, a później do ściany północnej kopułową kaplicę Matki Bożej. Około roku 1730 przybudowano zakrystię, a w roku 1869 wieżę⁹⁶. Hasło słownikowe z 1882 roku wspominało: „W miasteczku znajduje się kościół parafialny i kaplica murowana obrządku rzym. katol., cerkiew murowana gr. kat. przyłączona do parafii w Krzeczowicach (...) ks. Anna de Stangenberg Ostrogska, wojewodzina wołyńska, dziedziczka Jarosławia, utworzyła kolegium jałmużników a proboszczowi dała tytuł przełożonego. Rok przedtem powiększony kościół kosztem tej księżnej poświęcił biskup Stanisław Sieciński”⁹⁷. O świątyni kańczuckiej pisano w sprawozdaniu wizytacyjnym: „Kościół, o stylu mieszanym, murowany w formie krzyża, obszerny, odnowiony, a na przybycie Pasterza dyecezyi pięknie kwiatami ubrany (...) niektóre ornaty drogiej ceny i rzadkiej piękności ławki, wytwornie rzeźbione jako zabytek sztuki z XVI wieku, pochodzące podobno ze szkoły Wita Stwosza; niemniej pięknej roboty stalle, rzeźbione przez tamtejszego utalentowanego mieszczanina Goszczyńskiego. (Szkoda, że się nigdzie nie kształcił!)”⁹⁸. Dodatkowe informacje przyniosło doniesienie w krakowskim „Czasie”: „Kościół Kańczudzki dla 3000-nej parafii dosyć obszerny nie posiada w swojej strukturze jednolitego stylu, niedawno odnowiony a teraz w żywe kwiaty i zielen ubrany nader miły dla przybywających przedstawia widok. Co tu godnego uwagi, to niezawodnie 18 ławek w dwu ustawionych rzędach w nawie kościoła z twardego rzeźbione drzewa pochodzące z 16 wieku. Wykonanie ich artystyczne zdradza szkołę Wita Stwosza. Ich też płaskorzeźb pięknością uderzony pewien turysta

96. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 141. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 177; M. Wrzeszcz, *Kańczuga*, w: EK, t. VIII, red. B. Migut i in., Lublin 2000, kol. 640; P. Nestorowicz, *Architektura i wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła w Kańczudze. Zarys w: Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe*, red. J. J. Fąfara, Rzeszów 2006, s. 141-180.

97. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. III, s. 802.

98. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140-141. „Podczas wizytacji w 1910 roku pisano: „Kościół jest murowany, z dwoma kaplicami po bokach, a więc w kształcie krzyża, kryty blachą, konsekrowany w r. 1611 przez biskupa Stanisława Siecińskiego, wewnątrz wymalowany, bardzo dobrze utrzymany. Było tu niegdyś Kolegium Mansjonarzy, i w owym czasie rządcą kościoła nosił tytuł prepozyta. Ołtarze widocznie nie tak stare, jak sam kościół. Starożytna chrzcielnica marmurowa. Niektóre stare cenne przybory, n. p. ornat czerwony kosztowny (...). Parafianie dbają o ozdobę kościoła”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 11, s. 602.

francuski przed niedawnymi laty, decydował się nie tylko na nadesłanie w zamian podobnych faksimilów z Paryża, ale gotówby był dopłacić⁹⁹.

Szczególne miejsce miała w przypadku Manasterza. Tamtejsza drewniana budowla sakralna została wzniesiona najprawdopodobniej w połowie XV wieku. Konsekwował ją w roku 1755 bp Wacław Hieronim Sierakowski. W roku 1783 znajdowała się już w bardzo złym stanie technicznym. Ostatecznie obiekt rozebrano w roku 1881¹⁰⁰. Jeden z autorów *Słownika Geograficznego* uznał za stosowne zaznaczyć o niej: „Podług aktu wizytacji bisk. Wacława Sierakowskiego, znaleziono przy przemalowywaniu kościoła w 1745, na siostrzanie po nad krzyżem dzielącym prezbiterium od nawy wyryty rok 1552, co by mogło oznaczać, że w tym roku ukończono budowę kościoła. W 1611 r. powiększyła ks. Ostrogska uposażenie parafii i dała nowy przywilej. Z nieznanego źródła podaje Siarczyński (Rkp. Bibl. Ossol. Nr 1825) rok budowy kościoła na 1650. R. 1881 położony kamień węgielny pod nowy kościół katolicki¹⁰¹. Podobnie jak w przypadku Gniewczyny, tak odnośnie do Manasterza relacja wizytacyjna wspominała o wybudowaniu nowej świątyni. Przytoczyć tu można fragment sprawozdania, w którym pisano o proboszczu księdzu Dymnickim: „dokonał wielkiego dzieła, gdyż na miejsce starego, brudnego i szczupłego kościoła wymurował kościół obszerny z kamienia i cegły o bardzo ładnej strukturze w stylu romańskim. Dzieła tego dokonał w niespełna dwóch latach, na co zbierał składki lat 8, już to drogą prywatnych ofiar, to znów w drodze konkurencji. Umiał też ocenić dost. Pasterz dobre chęci czcigodnego proboszcza i jego parafian, a widząc niedostatek na dalsze potrzeby (świątynia ta, prócz wielkiego ołtarza i podłogi, nic więcej w swoim wnętrzu nie posiada) ofiarował na ten cel 50 złr. Nabożeństwo odprawia się tymczasowo w drewnianej kapliczce, urządzonej obok kościoła¹⁰². Korespondencja w piśmie krakowskim wspominała z kolei, że zwiedził „X. Biskup parafię Manasterz, której pomimo odosobnienia i braku kościoła (nowy jeszcze niewykończony), pominąć nie chciał¹⁰³. Dodać tu można, że nowa świątynia została konsekrowana podczas

99. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Kańczuga*, s. 2.

100. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 142. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 179; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 91; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 370.

101. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VI, s. 90.

102. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 139-140. Po trzech dekadach informowano: „Kościół nowy, murowany, kryty blachą, pojedynczy bez wybitnego stylu, postawiony około r. 1875 staraniem ówczesnego proboszcza ś. p. ks. Antoniego Dymnickiego, późniejszego proboszcza kańczudzkiego. Nie posiada sklepienia, tylko drewniany sufit; wewnątrz wymalowany staraniem ś. p. ks. proboszcza Wojciecha Białasa. Konsekrowany r. 1895 przez ś. p. biskupa Jakóba Głazera”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 11, s. 603.

103. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Z Przeworskiego*, s. 3.

kolejnej wizytacji kanonicznej parafii. Obrzędu tego dokonał biskup pomocniczy z Przemyśla Jakub Glazer¹⁰⁴.

Pierwszy dom Boży w Markowej powstał u schyłku XIV wieku. Kolejny wzniesiono z drewna w 1676 roku z fundacji Franciszka Korniakta. Rozbudowano go w 1827 roku¹⁰⁵. W haśle słownikowym zaznaczono tylko, że w 1624 roku „spalili Tatarzy wieś i kościół. Korniakt zebrał rozproszonych osadników a może i sprowadził nowych z Niemiec i wybudował nowy kościół dotąd istniejący”¹⁰⁶. Relacja wizytacyjna nie przekazała nic na temat świątyni markowskiej¹⁰⁷.

Świątynia w Nowosielcach zaistniała prawdopodobnie pod koniec XIV wieku. Drugi drewniany kościół został konsekrowany 28 kwietnia 1595 r. przez bpa Jana Dymitra Solikowskiego. W latach 1871-1877 rozbudowano go i poddano gruntownemu remontowi. Budowla była jednonawowa, z trójkątnie zamkniętym prezbiterium i z wieżą frontową z izbicą. Z trzech stron otaczały ją soboty¹⁰⁸. W *Słowniku Geograficznym* miejsce kultu przedstawiono następująco: „Kościół poświęcił w 1595 r. Jan Dymitr Solikowski, arcyb. lwowski. Jest tradycja, że w 1624 roku tak mężnie broniła ludność kościoła przed Tatarami, że musieli odstąpić”¹⁰⁹. Tak samo jak w przypadku Gaci, i kościół nowosielecki nie został uwieczniony na kartach relacji wizytacyjnej¹¹⁰.

104. *Wiadomości diecezjalne*, „Przegląd Polityczny, Społeczny i Literacki”, 11 (1895), nr 132, s. 2.

105. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 142. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 281-282; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 91; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 371.

106. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VI, s. 126.

107. Kościół w Makowej został rozebrany w roku 1904, po wybudowaniu nowego, poświęconego rok później, a konsekrowanego w roku 1910. Można tu przywołać zapis ze sprawozdania wizytacyjnego z roku 1910 mówiący o nowej świątyni: „Kościół nowy, murowany z cegieł z ozdobami z ciosu, o trzech nawach, kryty dachówką, z wieżą na froncie i sygnaturką krytymi blachą miedzianą, w stylu gotyckim, według planów archit. p. Stanisł. Majerskiego, stanął w r. 1904 staraniem teraźniejszego ks. Proboszcza. Wewnątrz jeszcze nie jest pomalowany; ołtarz wielki i ambonę w stylu gotyckim wykonał rzeźbiarz p. Szajna z Jasła; ołtarze boczne dotąd prowizoryczne; okna w desenie kolorowe ze szkła grubego «Orientalglas». Kościół dotąd jeszcze nie jest otoczony murem lub sztachetami, co jednak ma przyjść z czasem”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 12, s. 682.

108. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 143. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 363; M. Wrzeszcz, *Nowosielce Przeworskie*, w: EK, t. XIV, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2010, kol. 77-78; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 92; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 198-199.

109. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VII, s. 271.

110. Cenny jest zapis ze sprawozdania wizytacji dekanatu przeworskiego z 1910 roku: „Kościółek drewniany konsekrował tu w roku 1395 [sic!] Jan Solikowski, arcybiskup lwowski. W roku 1624 chcieli go Tatarzy obyczajem swoim puścić z dymem, lecz lud bronił się tak dzielnie, że barbarzyńcy ze znaczną stratą musieli ustąpić. Jeszcze dzisiaj widać ślady okopów, które

Na rok 1627 datowano powstanie kościoła w Ostrowie, choć inne przekazy przesuwają ten czas na okres przed rokiem 1598. Budowlę konsekrował w roku 1708 sufragan przemyski bp Paweł Konstanty Dubrawski¹¹¹. Ukazując Ostrów, *Słownik Geograficzny* przekazał: „Kościół paraf. drewniany zbudowano 1627 r.”¹¹². Prezentacja tej świątyni została pominięta w sprawozdaniu z wizytacji kanonicznej w 1882 roku¹¹³. Kilka myśli zawierała natomiast korespondencja zamieszczona w „Czasie”. Obiekt sakralny określony został tam jako „kościółek”. Informowano również: „Najpoważniejszą zaś była chwila, gdy X. Biskup zwróciwszy się do obecnego ludu przemówił o potrzebie postawienia nowego domu Bożego w Ostrowie, prosząc parafian o pamięć dla kościoła i zachęcając do drobnych na ten cel ofiar by nowy dom Boży mógł stanąć choć za kilka lub i kilkanaście lat”¹¹⁴.

Zgodnie z zapisami w schematyzmie pierwsza świątynia w Pantalowicach istniała już przed erygowaniem parafii w 1397 roku. Przed rokiem 1646 wzniesiono nowy kościół, a w roku 1693 kolejny. Ten ostatni powstał z fundacji Eustachego z Goraja Gorayskiego; konsekrował go sufragan przemyski bp Paweł

niegdyś otaczały nowosielecki kościółek. (...) Kościółek nowosielecki jest utrzymany porządnie. Ma nawet niektóre cenne osobliwości. Oto w prezbiterium po stronie ewangelii wisi na ścianie obraz malowany na desce, a przedstawiający Niepokalane Poczęcie N. M. P. Hr. Mycielski, profesor uniwersytetu w Krakowie, orzekł, że obraz ten pochodzi z XIV wieku i posiada bardzo wielką wartość. Odnowiony w Berlinie jest ten obraz główną ozdobą kościoła. Na ścianie od strony epistoły przed prezbiterium widnieje tablica, poświęcona pamięci poprzedników obecnego ks. proboszcza. Wymienieni tu są proboszczowie nowosieleccy od roku 1664 aż po rok 1869. Uwagę zwracają także dwie starożytne skrzynie w grubych dębach wyłobione i żelazem okute, w których cenniejsze przybory kościelne przechowywano. (...) Mimo wszystko jednak kościółek chyli się już do upadku i długo służyć nie może”; *Wizytacya kanoniczna*, KDP, 10 (1910), z. 7-8, s. 393-395.

111. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 143. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 180; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 93; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 375-376.

112. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VII, s. 705.

113. Na innym miejscu notowano jednak: „Kościół w Ostrowie jest we większej części drewniany, lecz ściana południowa i zakrystya są murowane. Czy może chciano powoli ściany drewniane zamienić na mury? (...) Kościół wzniesiony r. 1627, konsekrowany r. 1708 przez Konstantego z Dubrawki Dubrawskiego, sufragana przemyskiego. Część murowana jest znacznie późniejszą. Kościół ubogi, z drewnianą podłogą, niejednokrotnie poprawiany, nie posiada wartości zabytku. Ponieważ zaś jest bardzo szczupły, parafianie zamierzają wkrótce wzniesić nowy murowany i obszerny. (...) We wielkim ołtarzu jest obraz św. Sebastjana, pędzla flamandzkiego, przez znawców bardzo wysoko ceniony. Dzwony są nowe, sprawione staraniem proboszcza tutejszego ś. p. ks. Jana Balwierczaka, zmarłego r. 1903”; *Wizytacye kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 12, s. 679-680.

114. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Z pod Przeworska*, „Czas”, 35 (1882), nr 161, s. 2. Kościół został rozebrany w roku 1940. Trwała wówczas budowa nowej, murowanej świątyni, rozpoczęta w roku 1937, a zakończona w roku 1946.

Konstanty Dubrawski w roku 1707¹¹⁵. *Słownik Geograficzny* dodawał jedynie, że „Teraźniejszy drewniany kościół zbudowano 1693 r.”¹¹⁶. O tym miejscu kultu sprawozdanie wizytacyjne informowało: „Drewniany kościół pantalowicki, nie dawno odmalowany, a teraz świeżemi girlandami i żywymi kwiatami ubrany, bardzo ładnie się prezentował, a czystość i schludność, panujące w domu bożym, tem większego dodawały mu uroku”¹¹⁷. Relacja w „Czasie” z 1882 roku dodała, że obiekt ten był „starym, lecz pięknie przed paru laty odnowionym, a nateraz gustownie przystrojonym kościółkiem”¹¹⁸.

XVIII-wieczną proveniencję posiadała świątynia w Siennowie. Wzniesiona została około 1896 roku. Od końca XVI stulecia wykorzystywano ją jako zbór protestancki. W 1637 roku kościół zwrócono katolikom, ale uległ zniszczeniu podczas najazdu tatarskiego w 1672 roku. W 1676 roku zastąpiła go nowa budowla ufundowana przez Marię z Gorajskich Ożarowską. Obiekt konsekrował w roku 1744 bp Wacław Hieronim Sierakowski. Kościół odremontowano w roku 1812, a przebudowano w roku 1841. W roku 1869 zlikwidowano podcienia, dobudowano zaś kruchtę¹¹⁹. Świątynię siennowską *Słownik Geograficzny* przybliżał czytelnikom następująco: „Kościół jest drewniany z 1676 r.” i „Nowy kościół zbudowała Marya Ożarowska”¹²⁰. Jak odnotowano w trakcie podróży biskupiej: „Kościółek

115. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 143. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 181; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 93; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 377.

116. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VII, s. 845-846.

117. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140. Kościół spłonął wraz z wyposażeniem w 1900 roku. Pewnych informacji o nowej świątyni dostarcza relacja wizytacyjna z 1910 roku: „Kościół w Pantalowicach, stojący na wzgórzu, już zdala robi bardzo dobre wrażenie. Kościół to nowy, wzniesiony r. 1901 według planów p. archit. Stan. Majerskiego, a staraniem ks. Leona Gondelowskiego, proboszcza dawniej pantalowickiego, dziś przeworskiego. Murowany z cegły, kryty dachówką, o 3 nawach, w stylu gotyckim, pojedynczy, bez kosztownych ozdób architektonicznych ale symetryczny, zyskuje wiele przez swe szczęśliwe położenie. W nocy z 1 na 2 maja 1890 zgorzał doszczętnie stary drewniany kościół tutejszy; ponieważ był ubezpieczony, kwota dość znaczna wypłacona przez Floryankę dopomogła do tego, że w niespełna 2 latach stanął już kościół nowy. Wieży niema, jest tylko dzwonnica murowana na boku. Dawały się słyszeć głosy, by dobudować wieżę na froncie kościoła; trzeba się jednak bardzo zastanowić, czy to zrobić, by przypadkiem kościoła nie zeszpecić”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 11, s. 598-599.

118. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Z Przeworskiego*, s. 3.

119. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 145-146. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 374; S. Kozak, *Siennów*, w: EK, t. XVIII, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2013, kol. 169; R. Brykowski, *Drewniana architektura kościelna*, s. 95; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 252-253.

120. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. X, s. 570.

drewniany, w swych rozmiarach do wielkości parafii zastosowany, z gruntu rzecz można jest odrestaurowany¹²¹.

Jak informował schematyzm, pierwszy kościół w Sieteszy wzniesiono z drewna. Około 1605 roku zastąpiła go murowana świątynia ufundowana przez Annę Ostrońską z Jarosławia¹²². Na temat tego obiektu *Słownik Geograficzny* zaznaczył: „Według miejscowej tradycji zbudowała istniejący kościół ks. Anna Ostrońska około r. 1611”¹²³. Relacja wizytacyjna z 1882 roku nie przekazała żadnych informacji mówiących o tym obiekcie¹²⁴.

Czytelnik schematyzmu mógł dowiedzieć się o budowni sakralnej w Urzejowicach, że przetrwała najazd tatarski na początku XVII stulecia. Na miejscu tego obiektu wzniesiono w późniejszym czasie nowy, drewniany. Data jego konsekracji nie była znana¹²⁵. Hasło słownikowe wspominało jedynie, iż kościół urzejowski

121. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 139. Podczas wizytacji kanonicznej w 1910 roku notowano: „Kościół w Siennowie drewniany, zbudowany 1576 przez Maryę Ożarówską, konsekrowany r. 1774 przez bisk. Wacł. Sierakowskiego. (...) Kościół bardzo stary i bardzo szczupły długo już parafii służyć nie może, zabytkiem zachowania godnym, może wskutek przebudowań, nie jest; ma się więc wnet stawiać kościół nowy murowany z datków konkurencyjnych; ks. Proboszcz gorliwie się około tego krząta. Jest kilka ornatów starych cennych, nowe ornaty są piękne”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 11, s. 597.

122. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 146. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 184; S. Kozak, *Sietesz*, w: EK, t. XVIII, kol. 184.

123. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. X, s. 601.

124. Po rozebraniu kościoła, w latach 1906-1910 zbudowano na jego miejscu nową świątynię. Sprawozdanie wizytacyjne z roku 1910 informowało o niej: „Kościół nowy, w r. 1908 benedykowany, teraz ma być konsekrowany. Murowany z cegieł, z ozdobami z kamienia, tak zewnątrz, jak wewnątrz wapnem hydraulicznem wyprawiony, w stylu gotyckim z niektórymi szczegółami romańskimi, o trzech nawach, z okazałą wieżą na froncie i sygnaturką, wzniesiony według planów architekta p. Michała Kowalczuka. Na wieży zegar bardzo dobrze idący, z fabryki p. Michała Mięśowicza w Krośnie, unikat w okolicy. Wielki ołtarz w stylu gotyckim, wykonany w pracowni p. Majerskiego w Przemyśle. W nim obraz stary św. Antoniego Padewskiego, do którego lud okoliczny ma wielkie nabożeństwo, wyżej statua św. Mikołaja, patrona kościoła. Tabernakulum z marmuru kararyjskiego, roboty p. Majerskiego, fundacyi proboszcza miejscowego ks. Leopolda Mazurka. Stopnie ołtarza z marmuru krzeszowickiego. Balaski przed ołtarzem z tegoż marmuru, roboty p. Józefy Kuleszy z Krakowa, fundacyi pani Maryi Łastowieckiej. Boczne ołtarze i ambona dotąd prowizoryczne. Kościół wewnątrz domaga się polichromii, któraby uczyniła lżejszemi wysokie ściany nad wejściami do naw bocznych”; *Wizytacje kanoniczne*, KDP, 10 (1910), z. 12, s. 682-684.

125. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 146-147. Zob.: *Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997*, s. 376; *Leksykon drewnianej architektury sakralnej*, s. 395.

ocalał podczas napadu tatarskiego w 1623 roku¹²⁶. We fragmencie relacji wizytacyjnej dotyczącym Urzejowic zabrakło miejsca dla opisu tamtejszej świątyni¹²⁷.

Interesujące jest zestawienie wezwań opisanych kościołów. Dwie świątynie wiązały się, bezpośrednio i pośrednio, z Osobami Boskimi. Kościół w Przeworsku nosił wezwanie Ducha Świętego, zaś w Nowosielcach Krzyża Świętego. Również dwa obiekty poświęcone zostały Bogarodzicy. Tajemnicy Narodzenia Najświętszej Maryi Panny dedykowana była świątynia w Albigowej, a tajemnicy Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Pantalowicach. Patrocinia pozostałych obiektów dotyczyły świętych patronów. Byli to: św. Michał Archanioł (Kańczuga), św. Piotr i św. Paweł Apostołowie (Handzlówka), św. Mateusz Apostoł (Gniewczyzna), św. Andrzej Apostoł (Husów), św. Fabian i św. Sebastian (Ostrów), św. Dorota (Markowa), św. Mikołaj (Sietesz i Urzejowice) oraz Wszyscy Święci (Gać i Siennów). Wspomnieć należy, że patronką rozebranego kościoła w Manasterzu pozostawała św. Katarzyna. Oprócz tego drugorzędnymi patronami świątyni w Nowosielcach byli: Najświętsza Maryja Panna w tajemnicy Wniebowzięcia, św. Jan Apostoł, św. Maria Magdalena, św. Antoni, św. Katarzyna, św. Leonard i Wszyscy Święci¹²⁸.

Na terenie dekanatu przeworskiego znajdowały się również dwa kościoły nie pełniące funkcji świątyń parafialnych. Oba zostały wzniesione w Przeworsku. Jako pierwszy należy wskazać obiekt bernardyński, o którym na kartach *Słownika Geograficznego* pisano: „Kościół obszerny w stylu romańskim, z ośmiogranną wieżą, nietynkowaną, jest dobrze utrzymany”¹²⁹. Relacja z biskupich odwiedzin

126. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. XII, s. 823.

127. Kościół został rozebrany po wzniesieniu nowej świątyni w latach 1904-1906. Informacje o nowym kościele można znaleźć w sprawozdaniu wizytacyjnym z 1910 roku: „W roku 1624 gościł na plebanii han tatarski, Kantymir. Ustępując, kazał pod budynek podłożyć ogień. Wszystko spłonęło; ocalał tylko dziwnym sposobem sam kościół. Dziś niema już śladu z tego kościoła. Na jego miejscu stanął nowy murowany, w stylu gotyckim. Koszta budowy, którą ukończono w r. 1906, wyniosły przeszło 100.000 koron, a złożyli je w znacznej części pp. kolatorowie tutejsi: śp. Herman i Genowefa Turnauowie i resztę dali parafianie. Kościół jest piękny. Posiada wieżę na froncie – ma sklepienie i kamienną posadzkę. Wewnątrz są trzy ołtarze. W ołtarzu wielkim umieszczono na tle ciemno purpurowym obraz Ukrzyżowanego. W ołtarzu bocznym po stronie lewej znajduje się obraz Niepokalanego Poczęcia, a w ołtarzu po stronie prawej piękny obraz św. Mikołaja. Ozdobą kościoła są trzy pająki i nowe stalle z herbami Turnaów. Lekko strzelającą w górę i pięknie ozdobiona rzeźbą ambona musi zwrócić uwagę każdego. Na ścianach umieszczono dwie pamiątkowe tablice. Konfesyonałów jest trzy – zakrystya dość obszerna i zaopatrzona dobrze w przybory kościelne”; *Wizytacya kanoniczna*, KDP, 10 (1910), z. 7-8, s. 396.

128. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 139-147.

129. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. IX, s. 184.

w 1883 roku pominęła prezentację tej świątyni. Wspomniał go natomiast schematyzm diecezjalny¹³⁰.

Autor sprawozdania wizytacyjnego nie zainteresował się też bliżej drugą świątynią zakonną. Zresztą w haśle słownikowym zapisano jedynie: „kościół sióstr miłosierdzia stoi przy drodze sieniawskiej. Jestto skromna budowa z końca XVIII w., łącząca się z piętrowym budynkiem służącym za klasztor i szpital”¹³¹. Wskazać natomiast należy, że szczególnie obiektem kultu był tam uważany za cudowny wizerunek Matki Bożej. O wyobrażeniu tym przekazywano: „Obr. M. B. z Dz. J. na lewym ręku w koronach. Z pod korony M. B. spada na ramiona osłona, jakby taśma, której końce z dwóch stron trzymają aniołowie. W prawym ręku M. B. berło. Dz. J. prawą rączką błogosławi, w lewej co trzyma? Trudno poznać – zda się ptaszka. Obrazek okryty sukienką, więc dokładnie nie da się poznać”¹³².

Kościół nie były jedynymi obiektami kultu katolickiego w obrządku łacińskim. Poza Przeworskiem na terenie dekanatu schematyzm diecezjalny wskazywał dwie kaplice. Pierwsza znajdowała się w Kańczudze. Była to niewielka, murowana budowla, w której czasami były odprawiane nabożeństwa. Druga kaplica, przystosowana do celebr liturgicznych, istniała przy kościele w Sieteszy. Pozostawała ona pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny¹³³. Wiadomo także, że ziemia przeworska i kańczucka były usiane licznymi krzyżami i kapliczkami przydrożnymi. Jako taki obiekt małej architektury sakralnej można wskazać słupową kapliczkę trójkondygnacyjną w Pantalowicach, wzniesioną z cegły na kamiennej podmurówce. Powstała ona w pierwszej połowie XIX wieku lub w jeszcze wcześniejszym okresie. Innym przykładem może być kapliczka w formie obelisku w Rąszynie z XVII lub XVIII wieku. Wybudowano ją z cegły na prostopadłościennym cokole; główna część bryły przybrała postać graniastosłupa o rzucie ośmioboku. W tej samej wsi w omawianym okresie istniała datowana na XIX wiek kapliczka wybudowana z cegły i kamienia na planie prostokąta zamkniętego półkoliście w części prezbiterialnej. W Siedleczce około połowy XIX stulecia pojawiły się dwie okazałe kapliczki w typie domkowym, zbudowane z cegły na podmurówce. W tym samym okresie zbudowano ceglano-kamienną kapliczkę w miejscu dawnego cmentarza lub kościoła w Sieteszy. Ustawiono ją na

130. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 145.

131. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. IX, s. 184.

132. E. Nowakowski, *O cudownych obrazach w Polsce Przenajświętszej Matki Bożej wiadomości historyczne, bibliograficzne i ikonograficzne*, Kraków 1902, s. 551-552. Na temat wizerunku milczały katalogi o. Sadoka Barącza (*Cudowne Obrazy Matki Najświętszej w Polsce*, [Lwów] 1891) i ks. Alojzego Fridricha TJ (*Historie cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*, t. II, Kraków 1904).

133. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 142, 146; *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. III, s. 802.

planie prostokąta zamkniętego trójkątnie w części prezbiterialnej. Nieco później w tejże wsi wzniesiono ceglaną kapliczkę domkową na planie kwadratu¹³⁴.

Instytucje oświatowe i opiekuńcze. Zrzeszenia pobożne

Sieć placówek oświatowych na terenie dekanatu była zróżnicowana. Nie powinno dziwić, że najlepszą ofertę edukacyjną posiadał sam Przeworsk z uwagi na jego znaczenie w regionie. W mieście tym funkcjonowały dwie szkoły: 4-klasowa męska i 2-klasowa żeńska. Kierownikiem pierwszej pozostawał Franciszek Szczurka. Grono pedagogiczne tworzyli też nauczyciele: Jan Reyman, Antoni Osada, Piotr Latawiec i Zygmunt Miarkowski. Katechizacją zajmowało się miejscowe duchowieństwo. W szkole żeńskiej kierowniczką była Julia Kosobudzka; nadto pracowała tam nauczycielka Maria Szczurka. Drugim ważniejszym ośrodkiem oświatowym w dekanacie była Kańczuga. Działała tam etatowa szkoła 2-klasowa. Kierował nią Karol Marciak, a jako nauczycielka była zatrudniona Henryka Gawlikowska¹³⁵.

Relacja wizytacyjna nie zajęła się w specjalny sposób kwestiami oświaty. Więcej na ten temat można dowiedzieć się z lektury schematyzmu diecezjalnego. Oto najwięcej placówek edukacyjnych, bo aż dziesięć, funkcjonowało na terenie parafii przeworskiej. Na drugim miejscu plasowała się parafia gniewczyńska z sześcioma szkołami. Cztery ośrodki oświatowe istniały w parafii siennowskiej, trzy w pantalowickiej, a dwie w kańczudzkiej. W dwóch przypadkach – Handzlówki i Manasterza – nie wymieniano żadnej szkoły. Pozostałe parafie dysponowały tylko po jednym punkcie edukacyjnym¹³⁶. Informacje o szkołach wiejskich w dekanacie zaczerpnięte z szematyzmu galicyjskiego zawiera poniższa tabela¹³⁷.

Lp.	Miejscowość	Szkoła	Nauczyciele
1.	Albigowa	1-klasowa	Michał Jemiolo
2.	Dębów	1-klasowa	Szymon Bukowski
3.	Gać	1-klasowa	Antoni Folwarczny
4.	Gniewczyna	1-klasowa	Jan Zawadzki
5.	Gorliczyna	1-klasowa	Józef Kawa
6.	Grzęska	1-klasowa	Kazimierz Fuss

134. I. Kunysz, *Kapliczki i figury przydrożne w gminie Kańczuga*, w: *Kańczuga. Miasto i gmina*, s. 226-229, 232-234, 236-237, 139-140. Liczne obiekty sakralne – kapliczki i krzyże – powstały w drugiej połowie XIX wieku, ale trudno określić ich dokładną datację.

135. *Schematyzm na rok 1882*, s. 417-418.

136. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 139-147.

137. *Schematyzm na rok 1882*, s. 418.

Lp.	Miejscowość	Szkoła	Nauczyciele
7.	Jagięła	niezreorganizowana	Jakub Chmura
8.	Krzeczowice	1-klasowa	Franciszek Marszycki
9.	Łopuszka Wielka	niezreorganizowana	Józef Szczpanowicz
10.	Markowa	1-klasowa	Józef Jędrzejowski, Leopoldyna Kaspar
11.	Mirocin	1-klasowa	Wojciech Stanisławczyk
12.	Nowosielce	1-klasowa	Stanisław Opiola
13.	Ostrów	1-klasowa	Edward Dudek
14.	Pantalowice	1-klasowa	Jan Ptaszyk
15.	Rozbórz	1-klasowa	Roman Gablankowski
16.	Siennów	1-klasowa	Józef Łabaj
17.	Sietesz	1-klasowa	Amalia Głogowska
18.	Studzian	1-klasowa	Adolf Kropiwnicki
19.	Tryńcza	niezreorganizowana	Tomasz Mendrański
20.	Ubieszyn	niezreorganizowana	Józef Zieliński
21.	Urzejowice	1-klasowa	Michał Pelc
22.	Żuklin	filialna	Teofil Saloni

Kolejne informacje dotyczące poziomu katechizacji zaczerpnąć można ze sprawozdania wizytacyjnego. Wiązało się to z faktem, że katechizacja dzieci stanowiła jeden z punktów pobytu biskupa w parafii. Miała ona miejsce zazwyczaj w drugim dniu pobytu hierarchy, po porannej Mszy św. i udzielaniu konfirmacji. Interesujący zapis przekazał: „Katechizował sam najprzew. Pasterz od półtorej godziny do dwu godzin; przechodził prawie cały katechizm dokładnie i gruntownie, rozpoczynając od pacierza i przebiegając kolejno przykazania Boskie i kościelne i naukę o 7 św. sakramentach; egzaminował ks. Biskup z wielkiem zajęciem, darząc przy tem uważne i pilne dzieci pamiątkami, które stanowiły obrazki lub książeczki, koronki, medaliki i krzyżyki”¹³⁸.

Zazwyczaj hierarcha sam podejmował to zadanie. Przykładowo w samym Przeworsku „pracę [wizytatora] stanowiło już to udzielanie sakr. Bierzmowania, już to katechizowanie dzieci, które sam ks. Biskup odprawiał”¹³⁹. Podobnie było w Manasterzu¹⁴⁰. W odniesieniu do niektórych odwiedzonych parafii ten element wizytacji specjalnie akcentowano w sprawozdaniu. Oto w Sieteszy „Śmiała odpowiedź dzieci przy katechizowaniu i pewnośc siebie podobały się ks. Biskupowi”. W sąsiedniej Kańczudze, jak donosiła relacja wizytacyjna, „Położony napis z tyarą biskupią o złotych promieniach na szkole miejskiej: *Pozwólcie dziatkom przyjść do*

138. *Galicja (Diecezja przemyska)*, s. 118.

139. *Galicja. Diecezja przemyska*, s. 113.

140. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 140.

*mnie*¹⁴¹, zdawał się być wiernym odbiciem życzeń ks. Biskupa, pragnącego zawsze i wszędzie przy katechizacji otaczać się młodzieżą, która się tu licznie zgromadziła. Blisko dwie godziny trwała ta św. rozmowa; ks. Biskup wyraził swoje zadowolenie, poczem dziatwa otrzymała miłe upominki w książeczkach, koronkach, obrazkach, medalikach i t. d.¹⁴². Dodatkowo korespondencja w „Czasie” przekazała o posłudze wizytatora: „dwie blisko godziny z szczególniejszym zamięłowaniem katechizował jak wszędzie tak i tu sam dziatwę [z] najważniejszych prawd wiary i artykułów naszej wiary św. Działwa widząc ojcowską dobroć i szczerość jego serca, pozbywała się wszelkiej obawy a nabierała odwagi i śmiałości łącząc z nią synowską miłość i wdzięczność dla swojego Biskupa. Dała tego dowody i w Kańczudze, gdzie siedzącemu na tronie rzucała pod stopy bukiety i wieńce z kwiatów”¹⁴³.

Wspomnieć też należy o licznych instytucjach o charakterze charytatywnym. Jedną z nich był zakład miejscowy dla chorych zlokalizowany w klasztorze Sióstr Miłosierdzia w Przeworsku. Miał go założyć w roku 1768 książę Antoni Lubomirski „w celu pomieszczenia chorych bez pomocy zostających i sierót”. Majątek zakładowy wynosił 23.000 zł, a dochód z roku 1882 – 2.105 zł. Zakładem kierowała przełożona domu zakonnego¹⁴⁴. Nadmienić można, że podczas wizytacji kanonicznej biskup Solecki wstąpił w progi tego ośrodka. Jak pisano: „Siostry Miłosierdzia zrobiły świetle przyjęcie ks. Biskupowi. We wspaniale i gustownie ubranej sali urządzonej był tron prześlizny, na którym usiadł najprzew. Pasterz, a w obec Niego popisywały się uczennice zakładu melodyjnym śpiewem, który prawdziwie każdego zachwycił i deklamacyami”¹⁴⁵.

Poza tym w dekanacie istniało kilka chrześcijańskich zakładów dla ubogich. Co prawda o istnieniu takich ośrodków milczał schematyzm diecezjalny. Wiedzę na ten temat można jednak pogłębić przez sięgnięcie do innych źródeł. Według *Słownika Geograficznego* jeden z zakładów opiekuńczych istniał w Markowej. Prezentowano go: „dom ubogich dla utrzymania niezdolnych do pracy kalek lub starców, niewiadomej fundacji, posiadający 2 mr. roli i zostający pod zarządem zwierzchności gminnej”¹⁴⁶. Wspominano też o przytułku w Nowosielskach: „Dom ubogich, obowiązanych do posługi kościoła, założył w 1667 r. ks. Janicki, proboszcz; ma funduszu 500 zł. i dom z ogrodem”¹⁴⁷. Informacje o chrześcijańskich zakładach ubogich w dekanacie zaczerpnięte z szematyzmu galicyjskiego zawiera poniższa tabela¹⁴⁸.

141. Zob. Mk 10,14; Mt 19,12.

142. *Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, s. 141.

143. *Kronika miejscowa i zagraniczna. Kańczuga*, s. 2.

144. *Szematyzm na rok 1882*, s. 601.

145. *Galicya. Dyecezya przemyska*, s. 113.

146. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VI, s. 125-126.

147. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, t. VII, s. 271.

148. *Szematyzm na rok 1882*, s. 629-631.

Lp.	Miejscowość	Ośrodek	Cel	Majątek zakładowy	Dochód z 1882 r.	Przełożony
1.	Gać ^(a)	Fundusz ubogich	wspieranie ubogich	obligacje i książeczki kasy oszczędności na 1.050 zł	46 zł 98 ct.	miejscowa zwierzchność gminna
2.	Gniewczyzna ^(b)	Fundusz ubogich	wspomożenie ubogich nie- zdolnych do pracy	kapitał 500 zł w obligacjach, dom drewnia- ny z ogrodem i naturalia	206 zł	miejscowa zwierzchność gminna
3.	Husów ^(c)	Szpital ubogich	utrzymanie dwóch osób płci męskiej do posług kościel- nych	850 zł w obliga- cjach	35 zł 70 ct.	miejscowy pleban
4.	Kańczuga ^(d)	Fundusz ubogich	wsparcie miejscowych ubo- gich niezdolnych do pracy, zobowiązanych do modłów i posług kościelnych	dom, ogródek oraz 40 morgów 796 sążni gruntu o wartości 8.450 zł, a także obli- gacje na 2.179 zł	513 zł 67 ct.	miejscowa zwierzchność gminna
5.	Markowa ^(e)	Szpital ubogich	umieszczenie miejscowych ubogich	budynek i 2 morgi gruntu	8 zł 30 ct.	miejscowa zwierzchność gminna
6.	Nowosielce ^(f)	Fundusz ubogich	wspieranie miejscowych ubogich niezdolnych do pracy, zobowiązanych do posług kościelnych	dom z grodem i obligacje na 500 zł	21 zł 3 ct.	miejscowy pleban
7.	Ostrów ^(g)	Fundusz ubogich	utrzymanie ubogich i zobowiązanych do posług kościelnych	obligacje i książeczka kasy oszczędności na 275 zł	11 zł 50 ct.	miejscowa zwierzchność gminna
8.	Przeworsk ^(h)	Dom przytułku	pomieszczenie 20 osób z podupadłych mieszczan przeworskich	7.100 zł	286 zł	prowizor wybrany przez Radę Gminną
9.	Sietesz ⁽ⁱ⁾	Fundusz ubogich	utrzymanie miejscowych ubogich, zobowiązanych do posług kościelnych	grunt i obligacje na 200 zł	162 zł 50 ct.	miejscowa zwierzchność gminna

^(a) – „Założony od niepamiętnych czasów przez nieznanego dobroczyńcę”. ^(b) – Założony przez księcia Teodora Lubomirskiego. ^(c) – Założony w 1752 roku przez ks. Jerzego Lubomirskiego. ^(d) – „Założony od niepamiętnych czasów przez kuratorów i proboszczów niewiadomych nazwisk”. ^(e) – „Niewiadomo przez kogo i kiedy założony”. ^(f) – Założony w 1667 roku przez księdza Janickiego. ^(g) – Założony przez księdza Anzelma Urbańskiego i księdza Feliksa Kamińskiego „w niewiadomych czasach”. ^(h) – „Założony przez gminę od niepamiętnych czasów”. ⁽ⁱ⁾ – Założony w 1662 roku przez księcia Michała Lubomirskiego.

Nadmienić też należy o instytucjach wspomagających rzemieślników i rolników. W Przeworsku istniał Fundusz Pożyczkowy dla Przemysłowców i Rękodzielników założony przez gminę w roku 1867. Jego celem było udzielanie zapomóg uboższym rzemieślnikom za pomocą pożyczek. Fundusz zakładowy był dość duży, bowiem wynosił 3.766 zł 85 ct. W wielu wsiach działały również gminne kasy pożyczkowe. Miały one za zadanie wspierać zapomogami gospodarzy dotkniętych różnymi nieszczęściami. Wykaz tych zawiera poniższa tabela¹⁴⁹.

Lp.	Miejscowość	Fundusz gminnej kasy pożyczkowej
1.	Budy Łańcuckie	1.029 zł 75 ct.
2.	Budy Przeworskie	2.046 zł 7 ct.
3.	Dębów	1.033 zł 18 ct.
4.	Gać	1.230 zł 60 ct.
5.	Gniewczyna	1.468 zł
6.	Gorliczyna	2.157 zł 97 ct.
7.	Grzęska	2.672 zł 69 ct.
8.	Husów	1.464 zł 90 ct.
9.	Krzeczowice	312 zł 33 ct.
10.	Mirocin	1.251 zł 98 ct.
11.	Mokra Strona	1.339 zł 88 ct.
12.	Niżatyce	600 zł 65 ct.
13.	Nowosielce	450 zł
14.	Ostrów	1.091 zł 96 ct.
15.	Pantalowice	972 zł 20 ct.
16.	Przeworsk	6.164 zł
17.	Rozbórz	1.842 zł 17 ct.
18.	Sietesz	1.617 zł 98 ct.
19.	Studzian	911 zł 43 ct.
20.	Świętoniowa	702 zł 47 ct.
21.	Tryńcza	77 zł 28 ct.
22.	Ubieszyn	496 zł 69 ct.
23.	Ujezna	496 zł 69 ct.
24.	Urzejowice	821 zł 15 ct.

Źródła proveniencji kościelnej zwracały z kolei uwagę na aktywność religijną katolików. Przejawiała się ona w działalności rozlicznych zrzeszeń pobożnych. Niestety, milczało na ten temat sprawozdanie wizytacyjne. Z kolei według schematyzmu diecezjalnego w każdej parafii odnotowywano istnienia przynajmniej jednego zrzeszenia kościelnego. We wszystkich placówkach duszpasterskich

149. Tamże, s. 543, 582.

prócz Albigowej, Handzlówki i Manasterza działało Bractwo Wstrzemięźliwości propagujące trzeźwość wśród osób dorosłych. Oprócz tego w Nowosielcach i Przeworsku istniało podejmujące podobną aktywność stowarzyszenie dzieci pod opieką Świętych Aniołów Stróżów. Szczególną popularnością cieszyło się Bractwo Różańcowe istniejące w Gaci, Gniewczynie, Handzlówce, Kańczudze, Markowej, Nowosielcach, Przeworsku, Siennowie i Sieteszy. Modlitwę różańcową propagował też Żywy Różaniec obecny w trzech parafiach: albigowskiej, husowskiej i pantalowickiej. Do konfraterni maryjnych dodać trzeba Bractwo Szkaplerzne w Ostrowie i Przeworsku. Manasterz i Przeworsk mogły poszczycić się Bractwem Trójcy Przenajświętszej. Konfraternia poświęcona Najświętszemu Sercu Pana Jezusa rozwijała działalność w Ostrowie i Siennowie. Nadto wierni z Gaci, Gniewczyny, Markowej, Nowosielec, Pantalowic i Przeworska mogli zrzeszać się w Apostolstwie Modlitwy określanym niekiedy Apostolstwem Serca Jezusowego. Wskazać też można Bractwo Świętej Rodziny w Przeworsku¹⁵⁰.

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum Archidiecezji Przemyskiej

- Akta Personalne Kapłanów. Tabele Służbowe, Tabele służbowe: ks. Romana Olkiszewskiego i ks. Karola Pawłowskiego.
- Księga nr 250, Status Cleri 1875.

Źródła drukowane

- Adres kapłanów dekanatu przeworskiego*, „Bonus Pastor”, 4 (1880), nr 8, s. 59.
- Dalsza wizyta kan. najp. ks. bisk. Ł. Soleckiego*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 18, s. 139-143.
- Galicja. Dyecezya przemyska*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 14, s. 112-113.
- Galicja (Dyecezya przemyska)*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 15, s. 118-119.
- Kronika miejscowa i zagraniczna. Kańczuga*, „Czas”, 35 (1882), nr 196, s. 2.
- Kronika miejscowa i zagraniczna. Przeworsk*, „Czas”, 35 (1882), nr 156, s. 2; toż, „Czas”, 35 (1882), nr 157, s. 2.
- Kronika miejscowa i zagraniczna. Z pod Przeworska*, „Czas”, 35 (1882), nr 161, s. 2.
- Kronika miejscowa i zagraniczna. Z Przeworskiego*, „Czas”, 35 (1882), nr 195, s. 3.

150. *Schematismus pro anno Domini 1882*, s. 139-147.

- Kudła J., *Historia Miasteczka Kańczugi pisana 1889 r.*, oprac. J. J. Fąfara, W. Wójtowicz, Rzeszów 2009.
- Rocznik archidiecezji przemyskiej 1997. Album, Przemyśl 1997.
- Schematismus Patrum et Fratrum Ordinis Minorum S. P. N. Francisci regularis observantiae vulgo Bernardinorum Provinciae Galicianae sub titulo Immaculatae Conceptionis B. V. Mariae ad annum Christi 1883*, Leopoli [1882].
- Schematismus universi Venerabilis Cleri saecularis & regularis Dioecesis rit. lat. Premisliensis pro anno Domini 1883*, Premislae 1882.
- Schematismus universi Venerabilis Cleri saecularis & regularis Dioecesis ritus latini Premisliensis pro anno Domini 1882*, Premislae 1881.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I-III, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880-1882; t. VI-VII, IX-X, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1885-1886, 1888-1889; t. XII, red. B. Chlebowski, Warszawa 1892.
- Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem na rok 1882*, Lwów 1882.
- W. P., *Korrespondencye*, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 19, s. 149-150.
- Wizytacya kanoniczna J. E. Ks. Biskupa Józefa Sebastyana Pelczara, dokonana w maju 1910 r.*, „Kronika Dyecezyi Przemyskiej”, 10 (1910), z. 7-8, s. 390-398; toż, „Kronika Dyecezyi Przemyskiej”, 10 (1910), z. 9, s. 454-471.
- Wizytacye kanoniczne Najprzewiel. Księdza Biskupa Sufragana Karola Józefa Fischera w roku 1910*, „Kronika Dyecezyi Przemyskiej”, 10 (1910), z. 11, s. 596-604; toż, „Kronika Dyecezyi Przemyskiej”, 10 (1910), z. 12, s. 679-689.
- Wizyty biskupie w dyec. przemyskiej*, „Wiadomości Katolickie”, 1 (1883), nr 15, s. 113-116.

Opracowania

- Boratyn M., *Dzieje parafii husowskiej do 1918 roku*, w: *Husów. Wieś na Pogórzu Dynowskim w ujęciu monograficznym*, red. A. Uchman, Husów 2010, s. 214-230.
- Borcz H., *Solecki Łukasz*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVIII, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2013, kol. 571-572.
- Brykowski R., *Drewniana architektura kościelna diecezji przemyskiej*, „Nasza Przyszłość”, 46 (1976), s. 53-100.
- Dobrzycki J., *Kowalski Tomasz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIV, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968-1969, s. 572.
- Głowacki Z., *Biogramy zmarłych księży archidiecezji przemyskiej*, Przemyśl 2022.
- Klebowicz G., *Diecezja przemyska do końca XVIII wieku*, w: *Atlas historyczny metropolii przemyskiej. (Archi)diecezja przemyska, diecezja rzeszowska, diecezja zamojsko-lubaczowska ok. 1340-2018*, red. H. Gapski, Lublin [2019], s. 19-28.

- Kozak S., *Przeworsk*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVI, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2012, kol. 717-719.
- Kozak S., *Siennów*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVIII, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2013, kol. 169.
- Kozak S., *Sietesz*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XVIII, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2013, kol. 184-185.
- Kumor B., *Solecki (Ostoja-Solecki) Łukasz*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XL, red. H. Markiewicz i in., Warszawa-Kraków 2000-2001, s. 273-276.
- Kumor-Mielnik J., *Diecezja przemyska w XIX wieku*, w: *Atlas historyczny metropolii przemyskiej. (Archi)diecezja przemyska, diecezja rzeszowska, diecezja zamojsko-lubaczowska ok. 1340-2018*, red. H. Gapski, Lublin [2019], s. 29-36.
- Kunysz I., *Kapliczki i figury przydrożne w gminie Kańczuga*, w: *Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe*, red. J. J. Fąfara, Rzeszów 2006, s. 215-248.
- Leksykon drewnianej architektury sakralnej województwa podkarpackiego*, red. K. Zieliński, Rzeszów 2015.
- Mapy*, w: *Atlas historyczny metropolii przemyskiej. (Archi)diecezja przemyska, diecezja rzeszowska, diecezja zamojsko-lubaczowska ok. 1340-2018*, red. H. Gapski, Lublin [2019], s. 143-283.
- Motyka A., *Duszpasterze Diecezji Przemyskiej obrządku łacińskiego w okresie niewoli narodowej (1772-1918). Szkice biograficzne*, cz. 1, „Zwiastowanie”, 29 (2020), nr 1, s. 229-253; toż, cz. 2, „Zwiastowanie”, 29 (2020), nr 2, s. 187-220; toż, cz. 3, „Zwiastowanie”, 29 (2020), nr 3, s. 299-332; toż, cz. 6, „Zwiastowanie”, 30 (2021), nr 2, s. 175-233; toż, cz. 8, „Zwiastowanie”, 30 (2021), nr 4, s. 247-284; toż, cz. 9, „Zwiastowanie”, 31 (2022), nr 1, s. 247-289; toż, cz. 12, „Zwiastowanie”, 31 (2022), nr 4, s. 237-282; toż, cz. 15, „Zwiastowanie”, 32 (2023), nr 3, s. 159-205; toż, cz. 20, „Zwiastowanie”, 33 (2024), nr 4, s. 297-348; toż, cz. 21, „Zwiastowanie”, 34 (2025), nr 1, s. 262-309; toż, cz. 22, „Zwiastowanie”, 34 (2025), nr 2, s. 235-285; toż, cz. 23, „Zwiastowanie”, 34 (2025), nr 3, s. 199-248.
- Nestorowicz P., *Architektura i wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła w Kańczudze. Zarys* w: *Kańczuga. Miasto i gmina. Dziedzictwo kulturowe*, red. J. J. Fąfara, Rzeszów 2006, s. 141-180.
- Ożóg K., *Dzieje parafii Górno 1599-1999*, Górno-Rzeszów 1999.
- Nowakowski E., *O cudownych obrazach w Polsce Przenajświętszej Matki Bożej wiadomości historyczne, bibliograficzne i ikonograficzne*, Kraków 1902, s. 60-61.
- Śliwa T., *Łukasz Solecki herbu Ostoja*, w: *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. A. Szal i in., Przemyśl-Rzeszów 2021, s. 208-2011.
- Szopa K., *Księża bieccy*, Biecz 2008.
- Walicki B., *Ks. Leonard Piela (1844-1893)*, „Rocznik Kolbuszowski”, 25 (2025), s. 175-197.

- Wrzeszcz M., *Kańczuga*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. VIII, red. B. Migut i in., Lublin 2000, kol. 640.
- Wrzeszcz M., *Nowosielce Przeworskie*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. XIV, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2010, kol. 77-78.
- X. I. F., Ks. *Marcin Sanokowski*, „Kronika Dyecezyi Przemyskiej”, 11 (1911), z. 4, s. 216-217.
- X. J. F., Ś. p. ks. *Andrzej Gonet*, „Kronika Dyecezyi Przemyskiej”, 10 (1910), z. 12, s. 693-702.

Prasa

- Balwierzczak J., Ś. p. ks. *Władysław Prus Studziński*, „Gazeta Kościelna”, 4 (1896), nr 43, s. 388-389.
- J. B., Ś. p. ks. *Leonard Piel*. (*Wspomnienie pośmiertne*), „Gazeta Kościelna”, 1 (1893), nr 31, s. 269-270.
- Dyecezya przemyska*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 13, s. 106; toż, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 6, s. 48.
- Kronika*. Ks. *Biskup Solecki*, „San”, 5 (1882), nr 29, s. 3; toż, „San”, 5 (1882), nr 34, s. 1.
- Kronika*. *Najprzew. ks. biskup Solecki*, „San”, 5 (1882), nr 30, s. 2.
- Nekrologia*, „Głos Narodu”, 19 (1911), nr 58, s. 3.
- Wiadomości dyecezyalne*, „Bonus Pastor”, 6 (1882), nr 17, s. 137-138; toż, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 14, s. 112; toż, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 15, s. 120; toż, „Wiadomości Kościelne”, 10 (1882), nr 18, s. 143-144.
- Wiadomości dyecezyalne*, „Gazeta Kościelna”, 1 (1893), nr 43, s. 387; toż, „Gazeta Kościelna”, 7 (1899), nr 35, s. 283; toż, „Przegląd Polityczny, Społeczny i Literacki”, 11 (1895), nr 132, s. 2.
- Zmarli*, „Przegląd Polityczny, Społeczny i Literacki”, 10 (1894), nr 5, s. 3.

Streszczenie

Artykuł ukazuje obraz dekanatu przeworskiego w roku 1882 w świetle źródeł drukowanych proveniencji kościelnej i świeckiej. Dekanat ten był wówczas jednym z największych w diecezji przemyskiej. W jego skład wchodziło piętnaście placówek duszpasterskich. Były to parafie w Albogowej, Gaci, Gniewczynie, Handzlówce, Husowie, Kańczudze, Manasterzu, Markowej, Nowosielcach, Ostrowie, Pantalowicach, Przeworsku, Siennowie, Sieteszy i Urzejowicach. Informacje o nich znaleźć można przede wszystkim w sprawozdaniu z wizytacji kanonicznej w roku 1882, *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*,

schematyzmie diecezjalnym i szematyzmie galicyjskim. Dekanat obejmował swoim zasięgiem 55 miejscowości. Mieszkało tam 42.229 wiernych. Obowiązki dziekana pełnił proboszcz w Siennowie ks. Tomasz Kowalski. W dekanacie pracowało czternastu proboszczów, administrator i pięciu wikariuszów. Większość parafii dysponowała drewnianymi świątyniami. Były tam także dwa kościoły nieposiadające rangi parafialnej. Sieć placówek oświatowych na terenie dekanatu była zróżnicowana. Najwięcej szkół działało w parafii w Przeworsku. Istniało poza tym kilka przytułków dla osób ubogich. Aktywność religijna katolików przejawiała się w działalności licznych zrzeszeń pobożnych.

Słowa kluczowe: dekanat przeworski, diecezja przemyska, duchowieństwo, kościoły, rok 1882, schematyzmy, sprawozdanie wizytacyjne, życie religijne, źródła drukowane.

THE IMAGE OF THE PRZEWORSK DEANERY IN 1882 IN PRINTED CHURCH AND SECULAR SOURCES FROM THE ERA

Summary

The article presents the image of the Przeworsk Deanery in 1882 in the light of printed sources of ecclesiastical and secular provenance. At that time, this deanery was one of the largest in the Przemyśl diocese. It comprised fifteen pastoral centers. These included parishes in Albigowa, Gać, Gniewczyna, Handzlówka, Husów, Kańczuga, Manasterz, Markowa, Nowosielce, Ostrów, Pantalowice, Przeworsk, Siennów, Sietesz i Urzejowice. Information about them can be found primarily in the report of the 1882 canonical visitation, *The Geographical Dictionary of the Kingdom of Poland and other Slavic countries*, the diocesan schematism and the Galician schematism. The deanery encompassed 55 localities and had a population of 42,229. The parish priest in Siennów, Rev. Tomasz Kowalski, served as dean. The deanery employed fourteen parish priests, an administrator and five vicars. Most parishes had wooden churches. There were also two churches without parish status. The network of educational institutions within the deanery was diverse. The largest number of schools operated in the parish of Przeworsk. There were also several shelters for the poor. Catholic religious activity was reflected in the activities of numerous pious associations.

Keywords: Deanery of Przeworsk, Diocese of Przemyśl, priesthood, churches, year 1882, schematisms, visitation's report, religious life, printed sources.